

Дмитро ПАВЛИЧКО,
Герой України, Надзвичайний і Повно-
важний Посол

Україна і НАТО

Почнемо із Заяви про вступ України до НАТО, опублікованої в газеті «Слово Просвіти» 21 січня 2015 р. Заяву підписали Леонід Кравчук, Євген Марчук, Володимир Василенко, Дмитро Павличко, Юрій Щербак, Іван Заєць, Володимир Огризко. Підтримали їх десятки знаних в Україні політичних та громадських діячів. Прочитаймо її.

«Ми, учасники Революції Гідності, громадські і політичні діячі, військовики, представники партій, громадських, творчих і наукових організацій, робітники й аграрії, молодь і студенти, розпочинаємо створення руху «Україна в НАТО».

Написана кров'ю Небесної Сотні і кров'ю полеглих захисників Вітчизни у збройній боротьбі проти агресії Росії, Заява про вступ України в НАТО не може бути відкладена на потім. Ми переконані, що НАТО стане найнадійнішою і найефективнішою опорою національної безпеки України як невід'ємної частини Європи.

Той факт, що Україна історично належить до Європи і наші західні сусіди є членами НАТО, заохочує нас у нинішній тяжкій ситуації не відкладати, а навпаки — прискорити вступ України до Північноатлантичного Альянсу.

Ми відкидаємо застереження окремих західних політиків про небажаність вступу України в НАТО як необґрунтовані і такі, що заохочують Росію до подальших агресивних дій. Нас також непокоїть відсутність чіткої і послідовної позиції української влади щодо членства нашої держави в Альянсі.

Скасування позаблокового статусу України вимагає від української влади негайно відновити євроатлантичний зов-

нішньополітичний курс і подати заяву про вступ до НАТО та сприяти проведенню всеукраїнського референдуму на підтримку членства України в НАТО.

Право України на членство в НАТО підтвержене рішеннями Бухарестського саміту 2008 року. Сьогодні українське суспільство виступає за якнайшвидше приєднання до НАТО. Пора винести питання про членство України в НАТО на всеукраїнський референдум для остаточного підтвердження безпекового і цивілізаційного вибору України. Закликаємо всіх громадян України стати активними учасниками Руху «Україна — в НАТО» та сказати на референдумі: «Україна має бути в НАТО».

14 березня того ж 2015 р. у газеті «Літературна Україна» була опублікована «Декларація установчого засідання організаційного комітету громадського Руху «За Україну в НАТО». Декларація закінчувалась заклик до найвищої влади в Україні підтримати Рух «За Україну в НАТО». Рух «За Україну в НАТО» брав на себе обов'язки допомагати владі:

«Рух прагне до забезпечення справжньої свободи народного волевиявлення під час референдуму. Ми будемо проводити широку роз'яснювальну роботу шляхом надання громадянам всебічної та об'єктивної інформації про природу Альянсу як демократичної міжнародної безпекової організації, його діяльність та роль у забезпеченні безпеки держав-членів, щодо прав та обов'язків, що випливають із членства України в НАТО для держави, суспільства та кожного громадянина.

У своїй діяльності Рух «За Україну в НАТО» базуватиметься на Конституції

України, чинному національному законодавстві.

Закликаємо громадян до активної участі в Русі «За Україну в НАТО», зокрема до створення в регіонах структур Руху та підготовки до референдуму. Референдум на підтримку вступу в НАТО остаточно закріпить європейський цивілізаційний вибір Українського народу, стане дороговказом до членства України в НАТО та буде надійною гарантією забезпечення незалежної державності України, стверженої свого часу на всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року».

Президент, Верховна Рада, Уряд України не звернули уваги ні на перший, ні на другий клич тривоги від людей діяльних, готових підняти наш народ на референдум про вступ до НАТО.

Тоді був написаний Відкритий лист Президентів, Прем'єр-міністрів, Голові Верховної Ради України.

*«Шановний Петре Олексійовичу!
Шановний Арсенію Петровичу!
Шановний Володимире Борисовичу!*

Ми, члени організаційного Комітету громадського Руху «За Україну в НАТО», звертаємося до Вас, щоб висловити свою стривоженість за долю України в час, коли наші землі — Крим і частини Донецької та Луганської областей — окуповані збройними силами Росії і нав'язана Путіним нашому народові війна розгорається, загрожує самому існуванню української держави і нації.

Закінчення на стор. 2

ЛЕНІНСЬКИЙ ЛЮДОМОР

3

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

6-7

ЩОБ НЕ ПРОЇВІТИ АТАКУ

8-9

НОТАТКИ ПРО ІВАНА КОРСАКА

12

ЛЮБОВ ОЛЕКСАНДРА ЯКОВЧУКА

14

Закінчення. Початок на стор. 1

На тій підставі, що українці в Криму та на сході України розмовляють російською мовою, Путін вважає, що українці і росіяни — один народ. Він ніколи не зможе збагнути, чому австрійці та німці — це два народи, хоч розмовляють німецькою, чому північно-американці та англійці — це два народи, хоч розмовляють англійською мовою. Путін — фашист, він ніколи не зможе збагнути, що український та російський народи, навкі розмежовані не тільки мовами й землею, а й тисячолітньою боротьбою України як нації, сформованої європейською культурою, проти азійсько-ординської, жорстокої, імперської, загарбницької російської державності. Путінська Росія тепер, як і сотні років тому, є загрозою самому існуванню не тільки української держави і нації, а й існуванню країн Європейського Союзу, НАТО, взагалі існуванню демократичного світу. Ціна свободи і безпеки світу сьогодні оплачується життями тисяч українських громадян, які чинять опір російсько-терористичним формуванням і регулярним військам Росії.

Ми підтримуємо зусилля керівництва України, спрямовані на підвищення обороноздатності нашої Батьківщини, на пошуки адекватного мирного вирішення конфлікту, породженого російською агресією. Ми вітаємо політичну, моральну і матеріальну допомогу Україні з боку США, Канади, Німеччини, Франції, Польщі та інших країн Європейського Союзу і НАТО, ми вдячні нашим західним сусідам і Прибалтійським країнам за підтримку у війні з відродженням імперським режимом Росії. Але разом з тим ми розуміємо, що Україна залишатиметься геополітично самотньою та ізольованою в безпековому розумінні, допоки не вступить до НАТО — військово-політичного союзу вільних країн. Ми констатуємо, що, на жаль, сьогодні Україна опинилася сам на сам у війні з Росією, керованою знівиснілим ворогом нашої державності Путіним, непередбачуваним диктатором, який готовий застосувати ядерну зброю заради здійснення своїх шизофренічних глобальних планів та амбіцій.

Ми вважаємо, що за цих умов вище керівництво України повинно зробити все, щоб максимально пришвидшити приєднання нашої держави до оборонного Альянсу. Це — проблема нашої національної безпеки № 1. Саме заради цієї мети ми створюємо всенародний Рух "За Україну в НАТО".

14 березня цього року ми провели збори наших прихильників з усіх областей України в Києві і схвалили "Декларацію установчого засідання організаційного комітету громадянського Руху "За Україну в НАТО". Цей документ опублікований у "Літературній Україні" і в "Слові Просвіти", але наша вища влада не звернула на нього уваги, не поклікала нас на розмову про найбільшню проблему життя України.

Ми глибоко занепокоєні пасивністю державних органів України у цьому питанні. Незважаючи на безпрецедентний на сьогодні рівень підтримки України з боку НАТО, Україна не виконує своїх зобов'язань у рамках конкретних програм співробітництва з Альянсом.

В Україні нема єдиного органу, наділеного широкими державни-

Україна і НАТО

Ми вимагаємо дати відповідь по суті порушених у цьому листі питань, які тривожать і глибоко хвилюють не лише нас, а всю громадськість України.

24 червня 2015 року, м. Київ

Леонід Кравчук, Євген Марчук, Дмитро Павличко, Юрій Щербак, Володимир Василенко, Іван Засць, Володимир Огризко

***

Президент України Петро Порошенко прийняв Леоніда Кравчука, голову "Руху України до НАТО", він порадив не поспішати з референдумом. Не поспішати? Чому? На це питання чіткої відповіді не було. Мені не личить розповідати, як реагували мої друзі-натівці на поралу Президента України. Звідки взялася ця стриманість, нехоть до підтримки діяльності людей, які будували самостійну Україну?

Україна за перших президентів не почувалася в повній безпеці. Леонід Кравчук і Леонід Кучма демонстрували прихильність до єльцинської Росії, але разом з тим розуміли, що приєднання України до НАТО — єдиний спосіб зберегти українську державність. Те, що вони не зробили рішучих, справжніх кроків у напрямі до набуття нашою державою членства в північноатлантичному Альянсі — не їхня помилка, а їхня неуважність до діяльності своїх радників — Анатолія Зленка та Анатолія Орла, прихованих промосковських політиків.

Президент Віктор Ющенко, який 2008 р. в Бухаресті на саміті натівських держав заявив про бажання України приєднатися до НАТО, діяв правильно, але знову ж таки не рішуче. Він ще там, в Бухаресті, мав якісь дивні, дружельні бесіди з представниками Росії, яка була наставлена різко проти вступу України до оборонного Альянсу.

Німеччина та інші натівські держави сказали Україні: "Почекай!" Наше прагнення приєднатися до НАТО було враховане, але ПДЧ України не одержала. Натівські (західноєвропейські) лідери придумали для України зневажливу назву. Охрестили її "аспіранткою", тобто самотньою, відкритою зі Сходу і Півночі для вє всталого з гробу ворожого імперії...

Думаю, Петро Порошенко почув голос Руху "За Україну в НАТО". Сталося, нарешті, те, про що ми, автори вищевказаних документів, мріяли!

Верховна Рада України проголосувала 2015 р. за те, що метою нашої держави є вступ до НАТО. Це голосування було почуте керівниками НАТО в березні 2018 р. Два роки натівські лідери думали, як же їм бути з Україною і, нарешті зважилися піти назустріч народові, що в кривавій, неоголошеній, організованій проти України Московської війні, не тільки сам обороняється, а й захищає своїх західних сусідів, що були колоніями сталінської імперії, але вчасно подбали за своє приєднання до НАТО.

Знаємо, Президент Петро Порошенко намагався й намагається переконувати Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга в тому, що допомога Альянсу Україні повинна бути не тільки дипломатичною, а й збройно присутньою на фронті з ворогом. НАТО серйозно допомагає Литві, Латвії, Естонії, Польщі, Словаччині, Румунії, Угорщині, натівським країнам,

а щодо нашої держави Альянс досі керувався заявою Януковича про те, що "Україна не має формальних прагнень до членства".

Як же в це повірити? Україна чотири роки спливає кров'ю, обороняючись від російського агресора, а натівські політики оглядаються на Москву, тримаються заяви вигнаного Револуцією Гідності з України зрадника Януковича.

Чому так діється? Чому Україна не організувала референдуму про свій вступ до НАТО одразу після захоплення Москвою Криму? Мабуть, тому так діється, що в Україні парламент наполовину не український, олігархат майже весь антиукраїнський, а деякі українські політики, котрі тепер лають Порошенка й рвуться у президенти, — це відомі прислужники Кремля. Але так діється також тому, що наші західні союзники постійно оглядаються на Росію, бо вони тихенько пообіцяли Путіну, що ніколи не підтримають приєднання України до НАТО. Україні треба пам'ятати, що на Заході Європи і в Америці є політики-комерсанти, які вважають, що від Кремлівської Москви можна відкупитися, подарувавши їй за своє мирне й щасливе життя Україну.

Як же повинна повестись тепер Україна: подякувати керівництву НАТО за те, що нам знову обіцяє ПДЧ, але планує дати його аж тоді, коли наша держава досягне такого рівня життя, як натівські країни. Про які натівські країни мова? Це ж брехня, бо життя народів у натівських країнах ніколи не зможе бути однаковим. Таку ж обіцянку Україні НАТО вже давало 2008 р. Але й тоді й тепер — то обіцянки переляканих атомною зброєю Москви недалекоглядних себелюбних розумників.

Якщо натівські держави і народи не зрозуміють, що відновлена Путіним політика царської та комуністичної російської імперії загрожує всьому світові і першою жертвою цієї людиноненависницької сили стала Україна, тоді розпочата вже війна Кремля проти України обернеться у світову катастрофу.

Президент Петро Порошенко в нелегкій ситуації. Йому треба виконати волю українського народу, всього громадянства нашої держави, вже приготованого Рухом "За Україну в НАТО" до голосування на відповідному референдумі. Він повинен сказати нашим західним союзникам, що діяти не за їхньою, а за свого народу волею. Розумію, вступ України до НАТО і до Європейського Союзу потребує змін до нашої Конституції. Мова йде про Розділ 1 Конституції. Внесення нової норми до нього вимагає Конституційної більшості Верховної Ради і затвердження відповідного законопроекту шляхом всеукраїнського референдуму, який призначається Президентом України. Так встановлено в Розділі XIII Конституції. Отже, пропоную приблизний текст новели: метою України є вступ до Північноатлантичного Альянсу (НАТО) та до Європейського Союзу.

Розумію, що досягнути більшості у Верховній Раді на підтримку вступу України до НАТО буде важко, але це треба зробити за допомогою волі українського народу.

Дмитро ПАВЛИЧКО
Березень 2018 р.

Книжки-нелегалки: вилучено видання, ввезені в Україну без дозвільних документів

В Україні традиційно до книжок ставляться з повагою, але нині настав час, коли ворог навіть найсвятіші речі навчився перетворювати на гібридну зброю. Багато вже писали про навалу книжкової продукції, яка десятиліттями нелегально захоплювала ринок нашої країни, крадучи замовлення в українських книговидавців, збіднюючи український бюджет на мільйони гривень несплачених податків. І лише в останні чотири роки українці жахнулися ще й шкоди, яку несуть ці "нелегалки" для суспільної моралі, і, часом, навіть для психіки читачів.

Від початку російської агресії українські читачі обурювалися вільній торгівлі в країні російськими книжками — особливо тими, що були написані в останні роки і пропагували зневагу до українського та прославляли російські імперські прагнення. Саме тому українські законотворці доповнили вітчизняне законодавство нормами, які захищають країну від творів, що спотворюють ставлення читачів до загальнолюдських цінностей загалом та людської особистості зокрема. Нагадаємо, що 1 січня 2017 року набув чинності Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту", згідно з яким видавничу продукція, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України, може бути ввезена на митну територію України та розповсюджуватися за умови наявності відповідного дозволу (крім примірників, що ввозяться громадянами в ручній поклажі або у багажі загальною кількістю не більше 10 примірників). Продукція, ввезена в Україну після 1 січня 2017 року без відповідного дозволу, вилучатиметься з торговельної мережі. На суб'єктів господарювання, що порушують закон, накладатиметься адміністративно-господарський штраф у розмірі 10 мінімальних заробітних плат за кожен випадок такого розповсюдження, вчиненого вперше, та у розмірі 50 мінімальних заробітних плат за кожен наступний випадок такого розповсюдження.

Закон реально запрацював. Днями Держкомтелерадіо відповідно до статті 28-1 Закону України "Про видавничу справу" ухвалив рішення про адміністративно-господарські штрафи в розмірі 37 тисяч 230 гривень, які накладено на суб'єктів господарювання: ФОП Полов'яна В. І., який здійснював торгівлю книжками без дозвільних документів на столичному книжковому ринку "Петрівка", ФОП Песенкову О. Д. (місце торгівлі — магазин № 2, ТРЦ "Навігатор", м. Київ, площа Слави, 1) та ФОП Харченка А. В. (інтернет-магазин "yakaboo.ua").

Держкомтелерадіо закликав книгорозповсюджувачів до безумовного дотримання закону та наголосив, що легально ввезеною в Україну може вважатися лише продукція, про видачу дозволу на ввезення якої є відповідний запис в інформаційно-телекомунікаційній системі органів доходів і зборів та Реєстрі видавничої продукції держави-агресора, дозволеної до ввезення та розповсюдження на території України, за умови документального підтвердження факту її придбання у суб'єкта господарювання, який ввіз продукцію відповідно до отриманого дозволу.

Підготувала
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Василь МАРОЧКО,
доктор історичних наук Інституту історії України НАН України

Ленінський людомор 1921—1923 рр.: «братній» розподіл смерті

Політичний сленг “старший брат”, тобто імперська зверхність Росії, переслідує українців від Переяславської ради 1654 р. Принизливий ярлик “малороса” культивували царські намісники, кріпосники, інколи російські письменники, укорінюючи почуття соціальної меншовартості та перетворюючи народ на етнографічну масу. Дивна поведінка і турбота “старшого брата”, який двоголовим орлом виймає очі та язик у “молодшого” брата, лишаючи його сліпим та німим рабом. Так тривало упродовж двох століть, відколи розгублений Богдан довірився москалям.

Жовтневий переворот 1917 р. зруйнував Російську імперію, але зберіг ідею російського великодержавного панування, яка була реалізована під час більшовицької окупації України на початку 1920-х рр. У роки функціонування УНР та Української Держави, навіть у час кривавого загострення, селяни не потерпали від масового голоду. Він стався у другій половині 1921 р., коли “тріумфальна хода радянської влади” завершилась її остаточною перемогою. Настали роки “братнього” розподілу смерті.

Визначення “ленінський людомор” не публіцистичний вислів, а швидше синонім “ленінського Голодомору”. Він засвідчує причетність В. Леніна до вчинення злочину, позаяк Голодомор є наслідком соціально-економічної політики більшовиків, втіленням практикуючого соціалізму (ленінський термін — В. М.) у формі класової боротьби. Особиста причетність більшовицького лідера до використання фактора голоду 1921—1922 рр. в Україні — безперечна. Вона постає у його листах, працях, декретах, промовах, у таємних телеграмах до Наркомпрода УСРР. Їх достатньо вичерпно показав Микола Сядристий у своїй книжці “Молох ленинізму. Ідеологія державного терору”, Київ, 2017). Вождь вимагав від так званих уповноважених, а насправді намісників, вивозити щодня до Москви 100 вагонів хліба. Його непокоїло голодування російського пролетаріату Петрограда, Москви, а українських селян, яких позбавив власності на землю, зобов’язав виконувати “продозверстку”. Історики називають її функціональним символом політики воєнного комунізму. Насправді ленінська продозверстка, вигадана у Кремлі й запроваджена в Україні, виявилася цинічною формою терору голодом, системою свідомого позбавлення селян хліба та продовольства з використанням військової сили. Діяльність надзвичайних продовольчих загонів, застосування режиму заручників, заслонів довкола сіл, армійських підрозділів, карально-репресивних заходів ревтрибуналів, придушення опору селян — зайвий доказ свідомої політики Голодомору. У 1922 р. рішення ревтрибуналів стосувалися “ухильників” виконання продозверстки, яка була своєрідним “планом до двору” — смертним вирокком для селянської родини.

Прискіпливий дослідник може заперечити категоричність моїх висновків, мотивуючи наявністю посухи у південно-східних губерніях УСРР. Ніхто не заперечує цього факту, адже вона призвела до масового голодування українських селян наприкінці літа 1921 р. Однак, за наполяганням Леніна, офіційна Москва не визнала наявності голоду в Україні. Про нього заговорили у січні 1922 р. на конференції міжнародних громадських організацій у Берліні, учасники якої обговорювали питання про надання допомоги. Голова Раднаркму УСРР Х. Раковський особисто зустрічався з Леніним у Москві, просив звернути увагу на Україну. Мільйони пудів селянського хліба вивозили з України “дітям голодуючого Поволжя”, хоча його значна частина була спрямована на утримання партійно-радянської номенклатури та Червоної армії. Міжнародна допомога (місія Ф. Нансена, Американська адміністрація допомоги, Міжнародний Червоний

Хрест) також надходили до Росії. Дітей Поволжя привозили в Україну, влаштували у дитбудинках, рятували від голодної смерті. Лише з березня 1922 р. дозволили лишати крихти міжнародної “гуманітарки” (молочні суміші від “Нестле” тощо). Вони не доходили до селянських домівок.

Посухи та інші стихійні лиха не раз траплялися в історії України. У XVI ст., якщо починався голод, селян звільняли від податкових повинностей, дозволяли пошук хліба за межами сіл. Радянська влада в особі Леніна вдалася до особливо натурального податку — продозверстки, яка тривала до кінця 1922 р., тобто в умовах голоду. Ленінська продозверстка, як форма соціальної політики радянської влади, мала виразні ознаки публічної “дії з наміром”, тобто свідомого позбавлення людей засобів існування. А вони є класичною рисою терору голодом. Революційні експерименти більшовиків в Україні (ліквідація 30 тисяч поміщицьких господарств, які виробляли третину товарного хліба, економічне розорення селян-фермерів, названих “глітателями”, “куркулями”, руйнування соціального інституту приватного підприємництва, товарно-грошових відносин) підірвали сталість сільськогосподарського виробництва, зробили його вразливим від стихії. Революційна влада, яка визнала головним гаслом усунення “буржуазії” та “світового капіталу”, годі було сподіватися на міжнародну допомогу “імперіалістичних країн”.

Вимушене проголошення непу, яке деякі історики ідеалізують, не означало початок системного економічного лібералізму. Ленін, обмірковуючи нову тактику і стратегію утвердження соціалізму, не відмовився від терору. Не раз зазначав про це у своїх промовах. Ленінське танго (“два кроки вперед, крок назад”) у внутрішній політиці, особливо в умовах червоного терору і масового людомору 1921—1922 рр., виявилось зухвалім танком на кістках. Ознакою злочину Леніна, а він очолював більшовицький уряд, була його бездіяльність щодо порятунку українських селян, особливо протягом другої половини 1921-го та зимку-навесні 1922 р. Діяльність Центральної комісії допомоги голодуючим (ЦК Помгол) зосереджувалася переважно на території РСФРР, а Україна розглядалася як нова “союзна житниця”. Від своєчасності й системності продовольчої допомоги залежало життя сотень тисяч людей, а свідоме ігнорування їх трагічної долі лише поглиблювало соціально-демографічні та антропологічні наслідки голоду. Їхні прояви професійно виписані в працях соціолога П. Сорокіна, якого особисто ненавидів Ленін за публічну критику влади, антропологів Л. Ніколаєва, О. Івановського, С. Вайсенберга. Вони безпосередньо досліджували соціально-антропологічні особливості

жертв голоду 1921—1923 рр., його вплив на психічні й морфологічні зміни людського організму внаслідок тривалого голодування.

В історичній літературі зустрічаються поняття “географія голоду” і “територія Голодомору”. Вони не є тотожні, тому що перше стосується топонімічної та географічної прив’язки голоду як соціально-фізіологічного явища, яскраво висвітленого свого часу П. Сорокіним, а друге засвідчує наявність випадків терору голодом, інтенсивності його руйнівної дії. Територія голоду в липні 1922 р. охопила 18 губерній, із яких 5 в УСРР. Мінімальна кількість голодуючих 18,3 млн, максимальна близько 30 млн осіб. Зазначена статистика, яка була названа у звітах урядових установ 1922 р., стосувалася кількості голодуючих, яку вони встановили шляхом обстеження регіонів. На території південно-східних губерній УСРР від ленінського людомору потерпало 40 % населення, а близько 10 % дітей втратили батьків. У березні 1922 р. кількість голодуючих в Україні, за неповними даними, сягнула 4 млн, з яких діти становили 1,9 млн осіб. На Миколаївщині голодувала половина населення, а від виснаження помирали 80 % дітей у дитбудинках. Голодне і рукотворне лихоліття охопило тоді 1,2 млн мешканців Запорізької губернії, а смертність серед “захворілих від голоду” становила 27,1 %. Кількість голодуючих швидко збільшувалась: у травні 25 %, у липні 50 % населення губернії, а в окремих районах інших регіонів УСРР сягала 80 %. Майже половину жертв голоду становили діти, з яких у липні 1922 р. загинули від голодної смерті 15 %, а 20 % уразив туберкульоз внаслідок недоїдання, 55 % мали виразні ознаки фізичного виснаження. Померлі і живі належали до категорії жертв першого радянського Голодомору. Мертвих поховали, а живі страждали від хронічних хвороб.

Історики і демографи дискутують довкола загальної кількості померлих від ленінського людомору 1921—1923 рр. Вони називають різні цифри — від 0,5 до 6 млн осіб. Український демограф О. М. Гладун схиляється до 1,8 млн, але як “варіант розрахунку гіпотетичних втрат”, а “з урахуванням наступних катастроф” — 2,4 млн осіб. Офіційна демографічна статистика тоді лише формувалася і стосувалася переважно міського населення. На час проведення міського перепису населення 15 березня 1923 р. у 18 % загів не було реєстраційних книг, а близько чверті не мали статистично-облікових карток. Тому 49 % округових статистичних бюро визнали більш-менш повним облік руху населення, решта — “далеко не повним”.

Соціально-демографічні наслідки голоду 1921—1923 рр. намагався з’ясувати український демограф і статистик Арсен Хоменко. 31 травня 1922 р. його заарештували чекісти Харківської губ-

відділу ГПУ як колишнього боротьбиста та вояка армії УНР, але звільнили на прохання керівництва губстатбюро, бо “без нього робота зупиняється”. За його розрахунками деструктивних змін зазнали міста південно-східних регіонів УСРР, які “найбільш потерпіли свого часу від продовольчої кризи”, а лісостепової смуги — менше, де “голодний рік перенесли без великих втрат”. У першій половині 1923 р. Україна не досягла довоєнного рівня народжуваності, лише наприкінці року спостерігалось “оздоровлення загальних умов демографічної дійсності”. Рівень смертності у січні—березні 1923 р. був значно вищим від 1924 р. Міський перепис охопив тоді 612 міст, а 41052 села опинилися поза обліком загсів і статистиків. Матеріалів перепису сільського населення, крім податкових реєстрів та вибіркового обстеження, не було. Тому А. Хоменко наважився “...скласти хоча б загальний образ природного руху, коли не можна дати точної його картини”. Учений і статистик-практик, адже працював у ЦСУ УСРР, продемонстрував науковий професіоналізм і громадянську позицію.

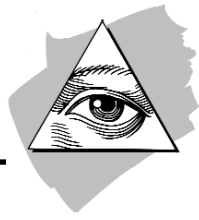
На підставі доступної йому демографічної статистики дійшов висновку про зменшення у 1922 р. рівня народжень у Полтавській, Чернігівській та Харківській губерніях — на 30 %, про зростання інтенсивності смертності на Полтавщині — до 50 %. Маю наголосити, що зазначені губернії не належали до “голодної смуги”. Однак у трьох повітах Харківщини (Зміївському, Ізюмському, Куп’янському) не було загального приросту населення, а на Полтавщині у 10 з 14 повітів. Застосування класичних методів демографічного дослідження, тобто так званих загальних і спеціальних коефіцієнтів народжуваності, смертності і приросту, ускладнювала відсутність загального перепису населення. За матеріалами продподаткової статистики та весняного опитування сільського населення 1923 р. А. Хоменко встановив його “загальну людність” — 23,3 млн осіб, з яких 22,1 млн постійно проживали у селах. Долучав також і статистичні дані окремих переписів, які проводили губернські статбюро. У травні 1923 р. у Донецькій, Катеринославській та Одеській губерніях, які увібрали населення ліквідованих Миколаївської та Запорізької, проживали 7,7 млн селян. Вони перебували в епіцентрі масового людомору, стали його жертвами через втрату життя та набуття хронічних хвороб.

Демограф А. Хоменко, як учений, практик та очевидець тих подій, встановив територію голодного лиха. Він виокремив Київську, Чернігівську, Волинську, Подільську губернії серед інших, які “повторюють числа передвійськові” за рівнем природного руху населення, а Харківську, Полтавську та “...південні округи, котрих треба однести до “голодної смуги”, показують значне

зменшення народжень і природного приросту, повільне зростання смертності й зменшення приросту”. Якщо додати до південних губерній населення Полтавської та Харківської, то матимемо 13,1 млн осіб, що опинилися на території масового голоду у 1921—1923 рр. Дитяча смертність (віком до 1 року) становили у “голодній смузі” 41 % в Одеській, 51 % у Катеринославській, 29 % у Донецькій губерніях. Серед решти губерній, крім Волинської (17,1 %) вона сягала 18—25 % цієї вікової групи. А. Хоменко критично поставився до власного демографічного дослідження і таблиці руху населення, яку тоді упорядкував, позаяк зарано “...брати його за підставу для остаточних висновків”. Однак сміливо пов’язував їх з “неврожаєм і голодом”, які виявляли себе “у кожній цифрі таблиці”. Внаслідок першого радянського Голодомору померло щонайменше 27 % дітей віком до одного року, яким у 1941 р. мало б виповнитися 18 (призовний вік).

Демографічна статистика, яку А. Хоменко виявив у ті роки, розглядалася ним у контексті з соціально-епідеміологічними впливами, наслідками воєн та “рокамі економічних лихоліть” 1921—1922 рр., коли “...смерть від голоду була доволі звичним явищем”. Досліджуючи еволюцію смертності в Україні, демограф і статистик-практик визнавав, що дитяча смертність в УСРР на 1923 р. становила 27,3 %, а в степових губерніях 39,7 %, інколи доходила до 67 % серед вікової групи до 1 року. Смертність сільських дітей до 4-х років значно перевищувала її рівень серед міських дітей. А. Хоменко засвідчив той факт, що “...голод 1921—22 року у степовій смузі справив цілі спустошення і слабше зачепив лісостепову”, виявив кілька принципових наукових підходів. Його теорія “природного відбору” стосовно характеристики природного руху населення у перші місяці після голоду є оригінальною. У 1921—1922 рр. помирали “найслабші” (діти, похилого віку дорослі особи), а рівень смертності 1923 р. зменшувався через попереднє “вимирання” зазначених соціально-демографічних груп. Виявляли найсильніші, але діти становили майже половину серед померлих від ленінського людомору.

Відбувався “братній” розподіл смерті не лише за національною ознакою, а й за віковими та соціальними групами. Агресивна теорія класової ненависті породжувала в її ідеологів байдужість до людського життя, його знецінення. Отже, якщо обрати за основу рівень смертності 27,1 %, то матимемо 5,9 млн померлих селян, які постійно знаходилися на території людомору. У п’яти південно-східних губерніях (27,1х7,7 млн: 100) матимемо понад 2 млн померлих, а з урахуванням населення Харківської та Полтавської губерній, 3,5 млн осіб. Сумний “братній” розподіл смерті.

Микола Гоголь і Астольф де Кюстін про російський імперіалізм і духовну натуру «русских»

Петро ЧЕРНЕГА,
доктор історичних наук,
професор

Закінчення.

Початок у ч. 15 за 2018 р.

Жорстокість із проявами генциду, масові репресії й депортації російською, радянською й путінською імперіями стосовно народів України, Кавказу, Середньої Азії, прибалтійських держав та інших у другій половині XIX—на початку XXI ст., які вели і продовжують боротьбу за визволення від російського колоніального гноблення — яскраве підтвердження оцінки великим французом її сутності й духовної натури «русских».

Сталінський режим протягом 1930—1952 рр. знищив десятки мільйонів людей, а за етнічною ознакою депортував зі своїх споконвічних територій на Схід і до республік Середньої Азії, за неповними даними, щонайменше понад 5200 тис. представників 61 народу. Сім народів були вигнані повністю довічно, їхні державні утворення — автономні республіки і області — влада ліквідувала, а землі заселила росіянами. Понад 20 % депортованих «ворогів народу» загинули до 1948 р. внаслідок жорстокого насильства з боку органів Наркомату внутрішніх справ СРСР, місцевої адміністрації, непридатних умов проживання і суворого клімату. Ліквідація державних автономних утворень малих народів і геноцид їхніх культур мали за мету прискорити їхню асиміляцію [13, с. 340—379].

Надія М. Гоголя на релігійність «русских», їхню віру в Бога мала безцінні наслідки. Він із сумом заявляє: «Без любови к Богу никому не спастись, а любови к Богу у вас нет... Боже! Пусто и страшно становится в твоём мире!» [8, с. 128; 3, с. 417—418].

Концепція мислителя сакралізації Росії, спроба ідеалізації абсолютної влади царя, який «...возбоден духом о всех, приобретает тот всемогущий голос любви, который один может только внести примирения во все сословия и обратит в стройный оркестр государство» не знайшла втілення й не призвела до всезагального духовного прозріння «русских» [5, с. 245]. Гоголь констатує: «Ничего не видно, видны какие-то свинные рыла вместо лиц, а больше ничего... Душа хочет любить одно прекрасное, а бедные люди так несовершенны и так в них мало прекрасного» [7, с. 129].

Залюкування письменником «русских» Страхом Господнім також не мало успіху у їхньому духовному відродженні. Його й не могло бути, стверджує Кюстін: у державі, де «...церква відмовляється від свободи, вона втрачає моральну добротність, як рабину,

вона породжує рабство». У Росії, — продовжує автор, — «політична віра... міцніша, як віра, релігійна єдність московської церкви є лише зовнішня...» [14, с. 51—52]. Ця його думка актуальна й сьогодні.

Натомість російсько-православний фанатизм і сьогодні несе загрозу християнству, є вагомою складовою ідеології так званого «русского міра», яку режим Путіна використовує для русифікації й асиміляції поневолених націй, дестабілізації ситуації в незалежних державах на пострадянському просторі та країнах Європи з метою відродження Російської імперії.

У імперській Росії, де від рабських кріпацьких порядків, «от общей человеческой беспечности» майже щорічно голодувало населення цілих губерній, Гоголь закликає панівні верстви до співчуття й добродійності, допомоги голодуючим. Письменник звертається до тих, хто надає допомогу, щоб вони усвідомили природу «русского человека» і його обставини, пояснили йому причини, зміст й «истинное значение несчастья, чтобы он видел, что оно послано ему, затем, дабы он изменил прежнее жите свое, дабы отныне он стал уже не прежний, но как бы другой человек и вещественно и нравственно» [8, с. 52—53].

Гоголь, спостерігаючи досить поширене безвідповідальне ставлення «русских» до праці, на відміну від українців, у своїх творах й особливо «Вибраних місцях із переписки з друзями» наголошує на необхідності чесної праці кожної людини на своєму місці: «Богом повелено человеку трудом и потом снискивать себе хлеб...», а невиконання своїх обов'язків руйнує особисте і державне життя, вносячи в них безглуздя і плутанину [8, с. 157]. Натомість Кюстін звертає увагу на працю позбавлених волі людей на залізничних промислах на Уралі й у Сибіру, які були одним із головних джерел прибутків імперії. Таку господарську діяльність влади він підсумовує словами: «Там, де вмирає політика поступу і святкує свою перемогу деспотизм, держава благоденствує» [13, с. 105].

Духовний реформатор імперії Гоголь не сприймав у «русских» «пустую гордость и хвастовство... русскими доблестями», проповіді імперської влади й церкви та ідеї інтелігенції про месіанський роль Росії. Письменник звертає їхню увагу на те, що народ, життя якого сповнене лакейським духом і приниженням, страхом і покірною перед владою, бездуховністю, не може бути прикладом для інших: «Лучше ли мы других народов? Никого мы не лучше, а жизнь еще неустроенней и беспорядочней всех их. Хуже ли всех прочих — вот что мы должны всегда говорить о себе» [7, с. 270], а не приписувати собі роль «спасителя», який нібито посланий Богом на землю для знищення зла й встановлення «царства небесного». Він закликає, щоб «русские» побачили «...свою презренность, подлое ничтожество свое и вспомнили невольно о Боге... тому що «...нельзя иначе устремить общество или даже все поколение к прекрасному, пока не покажешь всю глубину его настоящей мерзости» [8, с. 127].

Кюстін об'єктивно, надзвичайно конкретно й пророче визна-

чає сутність російського імперіалізму, який прагне до захоплення цілого світу, що знаходить своє втілення і протягом другої половини XIX—XX ст. Росія — «...цей витвір Провидіння... вічна східна тиранія, — переконує нас письменник, — його головне призначення покарати новою інвазією (загарбання, напад) здрибнілу цивілізацію Європи... вона — безнастанно загрожує нам, вирощує серед нас анархію... і ми підляжемо їй, якщо наші роздори та наші несправедливості зроблять нас гідними такої кари» [14, с. 49, 137].

Гоголь у відповідь на критику й безпідставне звинувачення його Ф. Булгарінім, М. Польовим, С. Аксаковим, В. Белінським та іншими в необ'єктивному зображенні російської дійсності, незнанні Росії і мови, небажання її народу добра заявляє, чому ви не відчуваєте в собі того, що я, дивлячись на «...эти пустынные, доселе не заселенные и бесприютные пространства... — шахраїв і хабарників, — ...которые умеют обойти всякий указ, для которых новый указ есть только новая пожива, новое средство загромоздить большей сложностью всякое отправление дел, бросить новое бревно под ноги человеку!.. Словом — у редкого из нас доставало столько любви к добру, чтобы он решился пожертвовать из-за него и честолюбием, и самолюбием... и положить самому себе в непременный закон — служить земле своей, а не себе, помня ежеминутно, что взял он место для счастья других, а не для своего» [8, с. 116—117]. Вас налякала бездуховність в усьому й «ничтожество» русского человека, — заявляє Гоголь, а я звертаюсь до Росії: «В тебе ли не быть богатырю, когда есть место, где развернуться ему?» Проте для цього необхідні богатырські сили кожного з нас, — стверджує письменник, щоб підняти державу й життя її народу на «законную высоту» [8, с. 119—121].

Натомість роздуми Кюстіна про перспективи розвитку Росії ближчі до істини. Засліплена монархічним ідолопоклонством, брехнею і амбіціями влади й народу «російська цивілізація, — зазначає він, — ще знаходиться так близько до свого джерела (Золотої Орди і Московського царства Іванів III і IV — П. Ч.), що скидається на варварство. Росія є воюючим суспільством, її сила не полягає в ідеях, вона є у війні, отже, у хитрощах і жорстокості» [8, с. 141].

Спостереження французького письменника загалом відповідають і теперішньому стану суспільно-політичного і економічного життя та міжнародної політики путінської Росії: систематичній брехні, насильству й потуранню прав поневолених націй і всіх громадян, постійних загарбницьких війнах, терору в країні та поза її межами, підкупам і шантанжу лідерів європейських країн, США та інших держав світу для дестабілізації міжнародного становища, залишаючись при цьому сировинним придатком Європи з

корупційною владою і атомною зброєю.

Геніальному письменнику, представнику українського світогляду й ментальності, вихованому на багатих національних демократичних педагогічних і загалом гуманістичних традиціях, фольклорі рідного народу, не судилося реформувати російське суспільство й православну церкву. Його етичні й естетичні ідеї, сформовані українськими письменниками, філософами і релігійними діячами, а також європейським Гуманізмом і Просвітництвом були чужі для них. Вони залишаються чужими і для теперішньої Росії. Тому страшною пересторогою наповнені його останні слова до «русских»: «Будьте не мертвые, а живые души. Нет другой двери, кроме указанной Иисусом Христом, и всяк прела-

зай иначе есть тать и разбойник» [8, с. 380].

Багато національній імперській Росії, відірваній від справжнього свого угро-фінського і татарського походження, з фальсифікованою і міфологізованою історією, де відсутня спільна історична пам'ять, традиції і звичаї, привласнено здобутки культур поневолених народів, з ідеологією агресивного російського шовінізму й лицемірством «русских» «ворожить лише нещастя», пророкує Кюстін [14, с. 133—134]. Такої ж думки і видатний російський історик і філософ Г. Федотов, який у статті «Доля імперії» опублікованій 1947 р., стверджував, що Росія має позбутися своєї імперської сутності, що стане її «духовним очищенням, звільненням російської культури від страшного тягара, що спотворює її духовний образ... і лише тоді «... зможе повернутися до побудови вистражданої в страшних муках вільної соціальної демократії» [18, с. 108].

Пересторогою і дороговказом для українського народу у відродженні національної держави сьогодні, коли Росія загарбала Крим, частину Донбасу і прагне вкотре поневолити Україну, без якої вона знову перетворилася на звичайну азійську державу, проте не перестає загрозувати Європі й усьому світу, коли агресор представляє напад на нашу країну як миротворчу місію для захисту російськомовного населення, а насправді для відтворення імперії в кордонах СРСР до 1991 р. з наступним створенням так званого східнослов'янського простору під його контролем на основі православ'я, російської імперської культури й особливо мови, альтернативного Європі, звучить

настанова нашого генія І. Франка, яку ми маємо навки закарбувати у своїй пам'яті й свідомості: «Москвофілство, як усяка підлість, всяка деморалізація — це міжнародне явище, гідне загального осуду і боротьби з ним» [19, с. 145].

Спостереження, думки і висновки М. Гоголя і А. де Кюстіна актуальні й особливо важливі сьогодні для кон'юнктурних і навічних зарубіжних політиків та тих українців, які продовжують вірити в «еволюцію» російського імперського режиму в бік європейської демократії, у можливість якогось компромісу з ним, «братську дружбу народів». Духовна натура більшості сучасних росіян, щоб зберегти імперію від розпаду, зліє бачити на троні таких тиранів, як Іван Грозний, Сталін та їхній нинішній правитель, що переконливо підтвердили цьогорічні вибори президента Росії.

Література

1. Астафьев Виктор. Приближение к истине // Вінок М. В. Гоголю. Гоголь і час. — Харків, 1989. — С. 192—199.
2. Бердяев Н. Русская идея // Вопросы философии. — 1990. — № 1.
3. «Боже, дай полюбить еще больше людей». Фрагменты из писем, заметок на религиозно-нравственные темы и малоизвестные молитвы Н. В. Гоголя открывают дух великого художника слова // Наука и религия. — 2009. — № 3.
4. Вінок М. В. Гоголю. Гоголь і час. — Харків, 1989.
5. Гоголь Н. В. Собрание сочинений: В 7-ми т. — М., 1967. — Т. 6.
6. Гоголь Н. В. Вечера на хуторе близ Диканьки. Повести изданные пасечником Рудым Паньком. — Минск, 1974.
7. Гоголь Н. В. в русской критике и воспоминаниях современников. — Москва-Ленинград, 1951.
8. Гоголь Н. В. Выбранные места из переписки с друзьями. — М., 1990.
9. Гоголь Н. В.: духовное прозрение жизни и творчества (к 200-летию со дня рождения). — Полтава, 2010.
10. Голубенко Петро. Україна і Росія у світлі культурних взаємин. — К., 1993.
11. Донцов Д. Передмова // Кюстін Астольф де. Правда про Росію. Пер. з франц. й опрац. О. Мерчанський. — К., 2009.
12. Золотуский Игорь. Оправдание Гоголя // Вінок М. В. Гоголю. Гоголь і час. — Харків, 1989. — С. 224—237.
13. Козицький Андрій. Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у XX ст. (причини, особливості, наслідки). — Львів, 2012.
14. Кюстін Астольф де. Правда про Росію. Пер. з франц. й опрац. О. Мерчанський. — К., 2009.
15. Маланьук Є. Нариси з історії нашої культури. — К., 1992.
16. Маркіз Астольф де Кюстін. Росія 1839 року / Пер. з франц. Г. Гамалія // Сучасність. — 1993. — № 1.
17. Томпсон. Єва М. Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм. Пер. з англ. М. Корчинської. — К., 2006.
18. Федотов Г. Доля імперій // Сучасність. — 1993. — № 1. — С. 96—109.
19. Франко І. Я. Дешо про польсько-українські відносини. Відповідь п. Т. Романовичу на статтю «Хатні справи українців» // Будівничий української державності. Хрестоматія політологічних статей Івана Франка. Упоряд. Д. Павличко. — К., 2006. — С. 142—163.

Патріарху Мстиславу — 120 років

Вулиця Патріарха Мстислава

Упродовж 25 років Полтавська “Просвіта” наполегливо виступала за увічнення пам’яті Патріарха Мстислава у назві вулиці, де він народився. З ініціативи Миколи Кульчинського влаштовували круглі столи, писали звернення міським депутатам, пояснювали свою позицію на радіо й телебаченні, у газетах... На жаль, усі полтавські мери (Анатолій Кукоба, Андрій Матковський, Олександр Мамай) байдуже, а іноді й вороже сприймали ініціативу нашої організації. Остання конвульсія у виконанні экс-мера “русскоміровця” Матковського полягала у тому, щоб зневажити постать Патріарха відновленням назви “Трегубівська” — на честь міського голови Полтави в часи Російської імперії Трегубова, який “прославився” заборонами і утисками української мови і української інтелігенції. Проте декомунізація назавжди викреслила з мапи Полтави ім’я німецького комуніста Карла Лібкнехта. З ініціативи Полтавського ОО ВУТ “Просвіта” обласна державна адміністрація назвала цю вулицю на честь Патріарха Мстислава (у миру — Скрипник Степан Іванович). І це абсолютно логічно і природно, адже рідний племінник Симона Петлюри, майбутній видатний державний, політичний, громадський і релігійний діяч, Патріарх Київський і всієї України УАПЦ, патріарх Київський і всієї Руси-України УПЦ Київського Патріархату, Першоієрарх УАПЦ в Діаспорі народився і провів дитячі літа у батьківському будинку, якраз на цій вулиці.

Перспективи трансформації громадського музею у комунальний або державний

Історичний будівлі понад двісті років і вона дивом збереглася до наших днів. Із 1994 року громадська організація “Сестринство Святої княгині Ольги” заопікувалася музеєфікацією будинку по вулиці Карла Лібкнехта (на той час). Громадські й релігійні діячі проголосили про створення тут меморіального музею, власноруч ремонтували хату, влаштовували толоки та історичні екскурсії для школярів. Подією у культурному житті Полтави стало відкриття 29 липня 1994 року меморіальної дошки. Втім, ці зусилля лише на певний час зупинили руйнацію історичної будівлі. Гірка правда: стан будинку — аварійний, стеля тримається на підпорках, світло та газ давно відрізали. Аксіоматично: родинний дім Петлюр-Скрипників має стати духовним і туристичним центром. Відтак потрібні бюджетні кошти на реконструкцію з сучасних будматеріалів (звісно, важливо зберегти первісний вигляд будівлі) й управлінські рішення щодо створення музею та обрання його директора. Можливо, справу з мертвої точки зрушить депутатський запит Юрія Бублика: рік тому Верховна Рада проголосувала за його звернення до Уряду щодо створення Національного музею сім’ї Петлюр-Скрипників у Полтаві. Полтавський нардеп попросив “вжити заходів щодо передачі будинку №13, розташованого на вул. Патріарха Мстислава, із комунальної власності міста у державу для створення Національного музею”. Також нардеп попрахав до витрат на святкування 100-річчя Української Революції 1917—21 рр. включити витрати на відновлення родинного будинку Петлюр-Скрипників у Полтаві. Крок до реалізації задуму зробили депутати міськради, які на одній із цьогогорічних сесій схвалили рішення про виділення будинку Патріарха з житлового фонду. “Квартиру номер 2 загальною площею 76,5 м² в житловому будинку за адресою вулиця Патріарха Мстислава, 13, використовувати як нежитлове приміщення”, — зазначено на сайті Полтавської міськради.

Документальний фільм з циклу “Поборники незалежності” та радіопередача “Часомір”

З нагоди поважного ювілею — 120-річчя з дня народження на радіо “Лтава” створено тематичну передачу. Своїми спогадами і враженнями з радіослухачами Полтавщини про знайомство з Патріархом

120 років тому Полтава подарувала Україні й світові видатного Українця Степана Івановича Скрипника — церковного діяча, главу Української Автокефальної Православної Церкви, Патріарха Київського і всієї України, хорунжого армії УНР.

й організацію його візитів до Полтави на початку травня 1991 року та у грудні 1992 року поділилися голова ПОО ВУТ “Просвіта” Микола Кульчинський та настоятель Свято-Покровського храму УПЦ Київського Патріархату о. Миколай Храпач.

А 2014 року на замовлення Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій із громадськістю ОДА (його тоді очолював перший заступник голови Полтавського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” Олег Пустовгар) телеканал “Лтава” створив низку коротких документальних фільмів “Поборники незалежності”. Зокрема й про Патріарха Мстислава. Кожен охочий може їх переглянути на сайті “Лтави” або у You Tube.

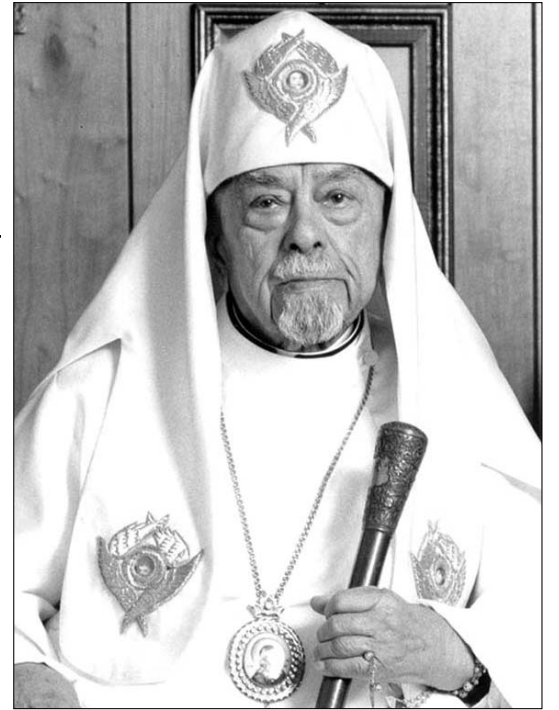
Степан Скрипник народився у глибокорелігійній сім’ї нащадків козацького роду. Батько, Іван Скрипник, походив із козаків Миргородського полку, а мати, Маріамна, з дому Петлюр — рідна сестра Симона Петлюри. У формуванні світогляду Степана велику роль відіграли православні традиції. Таїнство хрещення його здійснив у Всіхсвятській церкві о. Федір Булдовський, майбутній митрополит, діяч Полтавської “Просвіти”. Серед його найближчих родичів було чимало духовних осіб: двоюрідний дядько — священномученик Сильвестр (Ольшевський) став архієпископом Омським, прадід Олексій (у чернецтві Аркадій) був фундатором Іонинського скиту в Києві, бабуся матері ігуменя Антонія та її внучка Гавриїла заснували Покровський монастир біля Феодосії. Крім того, дід та батько були в Полтаві старостами цвинтарної й Воскресенської церков відповідно. Як згадував патріарх, у його родині було “сім дядьків священиків по материній лінії”. Разом із тітками Маріаною і Феодосією Степан відвідував церкви і монастирі Полтавщини. Ям Мстислав згадує: “На літо нам давали, дякуючи дядьку Сильвестру, дві кімнати монастирські, там дуже гарна околиця, і туди забирали дітей на все літо. Там тітка Марина та тітка Феня ціле літо були з дітьми, пильнували нас. Шодня ходили в монастир. Вже о 6-й ранку мусили бути на ногах, йшли до церкви правити службу Божу. Я носив свічку на архієрейську службу Божу...” Тож його церковно-релігійний стрижень був закладений ще у ранньому дитинстві, що свідчить про тверду й непохитну віру, глибоке духовне виховання в родині Скрипників.

Першу освіту здобував у приватній гімназії, де гартували інтелект діти свідомих українців. Цікавий і промовистий факт: російська імперська влада заборонила цю гімназію як осередок українофільства, зокрема й за те, що учні учнів взяли участь в урочистостях з нагоди відкриття пам’ятника Іванові Котляревському. Тож згодом Степан навчався у Полтавській першій класичній чоловічій гімназії, де долучився до таємного “Гуртка українських

середньошкільників у Полтаві”. Гурток, біля витоків якого стояв Павло Чижевський, поширював серед учнівської молоді Полтави заборонені в Російській імперії знання про культуру, історію, літературу українського народу. Після навчання у гімназії він вступив до військової школи прапорщиків у Оренбурзі.

Революційні події, національне відродження захопили Степана Скрипника у свій вир. У березні 1918 року вступив добровольцем до кінно-гайдамацького полку ім. Костя Гордієнка Окремої Запорізької дивізії Армії Української Народної Республіки (УНР), у складі якого брав участь у боях проти червоних загарбників у 1918—1919 роках. У 1920 р. служив у 3-й Залізній дивізії Армії УНР. За бойові заслуги одержав старшинське звання хорунжого. У 1920—1921 роках був особистим ад’ютантом Головного Отамана УНР Симона Петлюри.

У міжвоєнний період працював у кооперативних установах Галичини і Волині, належав до провідних членів Волинського українського об’єднання, навчався у Школі політичних наук у Варшаві. 1930 року обраний послом до Польського сейму, захищав права українців у Польщі. Брав участь у церковному та громадському житті: репрезентував мирян у єпархіальних радах, став членом Митрополічної ради та ініціатором і головою товариства “Українська школа” у Рівному. 1941 року очолював організацію допомоги та милосердя — Український допоміжний комітет. 1 вересня 1941 року в Рівному створено Українську раду довір’я на Волині — громадський орган самоуправління на чолі з Степаном Скрипником. До її складу увійшли відомий письменник Улас Самчук та провідні діячі Організації Українських Націоналістів (ОУН). Того дня на засіданні Української ради довір’я на Волині створено “Тимчасову Адміністрацію Української Православної Церкви”. У квітні 1942 р. був висвячений в ієреї, а вже 14 травня, згідно з рішенням Собору УАПЦ в Кафедраальному Соборі Андрія Первозваного у Києві, хіротонізований на єпископа Переяславського. У Почаєві вів переговори з митрополитом Української автономної церкви Олексієм (Громадським) про об’єднання двох церков, підписав 8 жовтня 1942 р. “Акт поєднання”. Заарештований гітлерівцями на українських землях та ув’язнений у тюрмах Чернігова і Прилук. З 1944 року жив у Варшаві, згодом — у Словаччині, пізніше — у Німеччині, де очолював єпархії в Гессені, Вюртенберзі.

1947 року на північноамериканському континенті обраний першоієрархом Української греко-православної церкви з титулом єпископа Вінніпезького і всієї Канади. З 1949-го очолював УПЦ в Америці та домігся об’єднання з єпархією архієпископа Іоана (Теодоровича) на соборі в Нью-Йорку того ж року: владу Іоана обрали митрополитом УПЦ у США, а його — заступником митрополита та головою Консисторії.

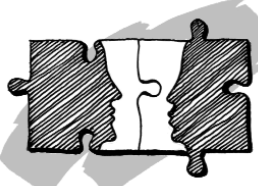
“Найбільшим досягненням Мстислава в ті часи вважається побудова “Українського Єрусалима”, або “Українського пантеону” в Баунд-Бруці біля Нью-Йорка. Відтоді тут постав осередок усього життя Української православної церкви США, — переконаний полтавський краєзнавець Анатолій Чернов. — Сюди перенесли консисторію та інші духовні установи. У 1950-х роках у Баунд-Бруці постав величний храм — Церква-пам’ятник, а біля нього відкрито православний цвинтар, на якому знайшли вічний спочинок визначні українські діячі, зокрема й із Полтавщини: А. Левицький, Н. Городовенко, М. Степаненко, С. Лазуренко. До комплексу також увійшли музей, бібліотека, архів, видавництво з друкарнею, українська православна семінарія Святої Софії, редакція журналу “Українське Православне Слово”.

По смерті митрополитів Іоана (1971 р.) та Никанора (1969 р.) очолив УПЦ у США, а також діаспору в Європі та Австралії. 1963 р. і 1971 р. Мстислав зустрічався з Константинопольським Патріархом, домагався повернення УПЦ прав, якими вона користувалася до 1686 (екзархат у складі Константинопольського патріархату). На початку 1976 року виступив на захист українського священика, політичного в’язня у СРСР о. Василя Романюка (майбутнього патріарха Володимира), який демонстративно вийшов з-під ієрархії Російської православної церкви і оголосив про перехід до ієрархії УАПЦ.

Підтримував рух в Україні за відродження Української Автокефальної Православної Церкви, який почався 1988 року, після святкування 1000-ліття Хрещення Руси-України. На Всеукраїнському Православному Соборі в Києві 6 червня 1990 року, за участю більш як 700 делегатів з усієї України (серед яких було 7 єпископів і понад 200 священиків) Собор затвердив факт утворення УАПЦ і обрав нашого земляка Патріархом Київським і всієї України. 18 листопада 1990 року в Соборі святої Софії в Києві відбулася його інтронізація: став першим Патріархом УАПЦ. Після створення 1992 р. УПЦ КП, проголошений її Предстоятелем з титулом Патріарха. 1992 року передав прапор 3-ї Залізної дивізії Дієвої Армії УНР новоствореній українській армії, який зберігається в музеї Збройних сил України. Помер у канадському місті Грімсбі. Похований у крипті собору святого Андрія в Саут-Баунд-Бруку, США.

За матеріалами інтернет-джерел підготував прес-центр Полтавського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта”

Запровадження чужого — це не спосіб вирішення проблем свого.
Ірина Фаріон

Не латинізація, а декомунізація правопису

Чи треба сучасним латинізаторам української кириличної абетки розгортати тези наших видатних класиків, на зразок М. Шашкевича, І. Франка, А. Волошина та ін. про абсолютну безглуздість цієї ідеї? Риторичне запитання. До латинників належить категорія осіб, що, зависаючи між Сходом та Заходом, завше обирає ПРАГМАТИЧНЕ, ніби модне, та через запровадження чужого, думає, що вирішить проблеми свого. Ні мова, ні культура, ні віра не належать до прагматичних категорій, а є категоріями ціннісними, традиційними і світоглядними. І Франко показав це у своїй статті “Азбучна війна в Галичині 1859 р.”, нещадно розкритикувавши ідею чеського філолога Й. Іречека запровадити латинізацію українського письма: наше старе письмо — це “тривка основа культурного та духовного розвою нашого народу”. На створеній правописній комісії із 9-х осіб за ідею Іречека проголосували лише сам Іречек та сполонізований український Черкаський...

Такою ж була реакція М. Шашкевича на пропозицію етнографа, мовознавця і свого побратима по духовній семінарії Й. Лозинського “Про запровадження польської абетки в руську писемність” (1834) та унаочнена у праці “Руское весіле” (1835). Шашкевич у праці “Азбука і абецадо” (1836) потрактував таку пропозицію промовисто: “будемо незрозумілі ні собі, ні чужим, а іншим — через склад і дух мови”. У “Руському весіллі” він назвав латинську графіку “лахміттям не наським” і потрактував таку спробу як “безчестя святині”, яка “була нам небесною, незборимою твердю перед довершеним надінням, була найкріпшим стовпом, непохитною скалою, на котрій Русь святая, через стільки століть люто печалена крепко стояла [...], її то чудне діло, що ми досі р у с и н и”. Цікаво, що сам Й. Лозинський після революційних подій у Галичині 1848 року категорично заперечив свою ідею і з палкого її прихильника та ініціатора став переконаним поборником. Коли 1859 року галицький намісник А. Голуховський виступив з ініціативою офіційної колонізації української писемності в школах Галичини, внаслідок чого тут спалахнула нова фаза “азбучної війни”, Й. Лозинський рішуче протестував проти цього як член спеціальної комісії, а згодом в ок-

ремії друкованої розвідки “О язиці викладовім в школах в Західній Галичині” (1862).

Зауважимо, що ці “графічні війни” упродовж XIX століття мали під собою реальний ґрунт, бо ні українська літературна мова на народномовній основі, ні її власна писемність тоді ще не були сформовані. Тривала боротьба між церковнослов'янською традицією, що перетворилася у гальмо мовно-національного розвитку і щоразу потужнішим напливом розмовної народної мови у всі сфери життя. Для писемного вжитку українцям і далі служила традиційна кирилиця та гражданський скоропис зі збереженими кириличними буквами ь, ы, ь (ять), носові звуки, о, які не задовольняли фонетичної системи розмовної української мови. Із кінця XVII і упродовж XIX ст. українці писали кирилицею, намагаючись передати українські звуки літерами російської гражданки. Проте величезна заслуга тодішнього покоління українців-науковців, письменників та духовних діячів полягала саме в РЕФОРМІ кириличного письма, а не у зміні його на латиницю.

Мабуть, символічно, що ця теперішня безглузда “графічна війна”, закинута в інфопростір дилетантами та ін., відбувається саме у рік 200-ліття першої граматики живої української мови полтавця О. Павловського “Грамматика Малороссійскаго наречія” (Санкт-Петербург, 1818) та у рік 100-ліття першої наукової системи нашого кириличного правопису “Правила українського правописання” (1918) на чолі з видатним мовознавцем, політичним і релігійним діячем Іваном Огієнком. Саме О. Павловський уперше теоретично обґрунтував і послідковно продемонстрував на прикладах використання фонетичного принципу правопису, закріпивши, зокрема, звук І будь-якого походження (з ь (ліс), о (ніч), е (осінь)) та написання дж, дз для відповідних звуків. Він, як зауважив автор сучасних принципів правопису від 1918 року І. Огієнко, “перший пробив велику дірку в старій етимологічній правопису на користь правопису фонетичного”, а отже, на користь необхідної реформи кирилиці. Саме він замість звичного кириличного ь (ятя) почав писати І: він замість ьнь. Натомість основні правила Огієнкового правопису покладено в основу першого соборного академічного Правопису 6 вересня 1928 року,

що був знищений через сталінський і досі чинний правопис 1933 року.

У Галичині нововведення О. Павловського з реформи графіки і принципів написання розвинув М. Шашкевич у знаменитій “Русалці Дністровій” (1837), що передусім через фонетичний правопис і реформу кирилиці була заборонена. Наголошу: нерезформована кирилиця єднала нас із системою графіки Московії, чого аж ніяк не скажемо про її реформованій і відповідній до української фонетичної системи вигляд, радикально починаючи із XIX століття. Зокрема М. Шашкевич вилучив спільні з московським письмом знаки: ь, ы, запровадив написання і замість о, е (ночь, осень), нескладовий ў (тепер в) замість л, що в московській (ходий—ходил), йотацію чи пом’якшення я, ю, є, і залежно від позиції, шч як щ, запровадив йо, ьо, є. Через практичне використання процес реформування кирилиці відповідно до фонетичної системи української мови завершив письменник П. Куліш.

Проте на початку XX століття привид латиниці виникає вже з абсолютно лівого політичного табору. В СРСР, починаючи від 1923 року до 1939 року, латинізовано понад 50 писемних мов (із 72 мов СРСР), більшість із яких мала арабську систему письма (азербайджанська, евенська, казахська, мансійська, татарська, хакаська та ін.). 7 серпня 1929 р. постановою ЦВК і РНК СРСР “Про новий латинізований алфавіт народів арабської писемності Союзу РСР” перехід на латиницю набув офіційного статусу, проте вже із 1936 року почався зворотний процес кирилізації абетки.

Основним ідеологом латинізації абетки був російський лінгвіст Микола Марр (1864—1934), що виступав з ідеєю необхідного і неминучого об’єднання всіх мов світу в єдину мову шляхом УНІФІКАЦІЇ письма і запровадження для всіх мов латинського алфавіту. Серед політичних діячів та урядовців ідею латинізації абетки поділяв засновник радянської системи навчання та один із засновників пролетарської літератури, нарком освіти СРСР (1917—1929 рр.) А. Луначарський. Про це його стаття “Латинізація російської писемності”. Не дивно, що тема латинізації української мови виникла також в лівому середовищі. Автором програмового тексту

про латинізацію “Odvertyj lyst do vsix, хто sikačyť’sja sijeju spravoju” (ж. “Червоний шлях”, 1923 р.) став комуніст із 1919 року, редактор партійних і радянських газет “Більшовик”, “Комуніст”, очільник селянської групи письменників “Плуг”, член Комісії з упорядкування правопису при Наркомосі України 1925—1928 року Сергій Пилипенко. Його ідею серед 56 членів Правописної конференції у травні—червні 1927 року підтримали ще дві особи: М. Йогансен і І. Ткачук.

Отже, цей спресований історичний виклад реформи кирилиці і спроб латинізації свідчить, що письмо — справа не лише культурна, а й політична. Теперішні спроби латинізації — дзеркало дуже хиткого ідеологічного стану України і людей з ослабленим із залежним національно-державним пріоритетом. Їхній спосіб мислення: пристосуватися до плінної тенденції, а не вrostати у власну традицію і культуру. Латинізація — це зовсім не так звана європеїзація чи “геть від Москви”, як це спрощено і примітивно намагаються подати. У теперішніх умовах — це всею лише вияв космополітичної кон’юнктури. Прагматична слухність латинізації може бути вмотивована тільки єдиною причиною: недосконалістю кирилиці. Проте, на превеликий жаль латинізаторів, кирилиця вже давно ідеально реформована і сповна відображає фонетичну природу нашої мови. Тому наше основне завдання сьогодні — це не латинізація правопису, а його декомунізація через повернення до базових норм Правопису 1928 року, напрацьованого в час українізації.

Перший і останній Президент Карпатської України, великий соборник Августин Волошин закликав: “Борімося проти полонізмів, проти москалізмів або мадяризмів, але не борімося проти самої рідної мови, яка нічим не винна в тому, що не могла вільно розвиватися на своїй землі”. Отак, додамо, не винна і кирилиця, що когось заманулася під лукавою пудрою європеїзації заступити її на латиницю... Замість жити у постійному шпигаті між Сходом та Заходом, варто таки побачити свій шлях під ногами.

Ірина ФАРИОН,
доктор філологічних наук,
професор

«Мова чи язик?»

Галина ВОЛОЩУК,
викладач кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту

У книжці відомого мовознавця Миколи Лесюка розглянуто найпоширеніші помилки, які трапляються в українському усному та писемному мовленні. У більшості випадків вони зумовлені впливом російської мови, яка заповонила українські телеканали та радіостанції FM та, на жаль, займає панівне становище в урядових кабінетах, у деяких вищих та середніх спеціальних навчальних закладах, правоохоронних органах тощо. Книга вийшла друком у видавництві “Місто НВ” (м. Івано-Франківськ) 2017 року, однак уперше презентація відбулась у Коломиї 23 березня 2018 року.

“Мова чи язик?” — це цикл етюдів про українську мову. Запропоновані в книзі роздуми про нашу мову, про найбільш вразливі її місця щодо впливу на неї чужої мови були апробовані й озвучені упродовж 2016 року на Івано-Франківському обласному радіо, а також на обласному радіо-ФМ “Карпати” й отримали чимало схвальних відгуків, а ще більше запитань. Тому виникла ідея зібрати рекомендації щодо вибору правильної мовної форми і видати їх окремою книжечкою, яка була б доступна на найширшому колам небайдужих читачів, — розповів присутнім науковець Микола Лесюк. — Мовленнєва культура людини є віддзеркаленням її загальної культури, тому ніхто не повинен бути байдужим до свого мовлення. Треба оберігати чистоту і недоторканість нашої української літературної мови; вона повинна бути гідним репрезентантом нашої нації в світі”.

Слід зазначити, що у книжці читач

Відбулася зустріч з відомим українським мовознавцем, перекладачем, завідувачем кафедри слов’янських мов Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Миколою Петровичем ЛЕСЮКОМ у Коломийському навчально-науковому інституті, який презентував свою книгу “Мова чи язик?”

знайде вислови діячів світової культури про українську мову та її євфонічність, познайомиться із засобами створення милозвучності, характерними для української мови, побачить основні помилки, яких слід уникати, зверне увагу на словник росізмів — окремих лексем та словосполучень, які не мають права “громадянства” в сучасній українській літературній мові. Нагадаю, що в науковий обіг термін росізм замість росіянізм чи русизм увів Микола Петрович Лесюк.

Залюбки спілкувались із Миколою Лесюком коломиїські студенти спеціальностей “Початкова освіта” та “Філологія (українська мова та література)”, у яких він викладає дисципліну “Старослов’янська мова”. Любов Гринів, студен-

тка 4 курсу спеціальності “Філологія (українська мова та література)”, побажала Миколі Петровичу творчих успіхів і здобутків. Приємною несподіванкою став виступ вчителя української мови та літератури Коломийської ЗОШ І-ІІІ ст. № 2 Ірини Вікторівни Богайчук, котра була також студенткою Миколи Петровича Лесюка. Вона адресувала подячні слова за книги-посібники з української мови, які стали настільними чи не в кожного філолога. Подяку Миколі Лесюку за плідну наукову працю та активну громадську діяльність висловили завідувач кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту Михайло Ковальчук та голова Коломийського міськрайонного товариства “Просвіта” Василь Глаголюк.

● ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

Доброго дня, шановна редакціє!

Маю до Вас маленьку ремарку з приводу опублікованої в ч. 5 за 2018 р. замітки д. Юрія Пероганича про певні досягнення так званої української вікіпедії. Так, Ви не помилилися, побачивши слова так званої. Поясню, чому так.

Суто по-людськи розумію пана Юрія, який доклав (і докладає) чимало зусиль для розвитку цього мережевого українськомовного продукту. Однак насправді він не вирішує політики, яку провадить так звана вікіспільнота (це усі дописувачі, переважно добровольці, але є й заслани козачки, є москалота світофіли тощо) та припускаю, керівництво ГО Вікімедія Україна.

Одним із головних конфліктних моментів є правопис, який використовують для написання статей. Ця вікіпедія нібито тільки рекомендує вживати чинний, а насправді доволі жорстко карає (навіть позбавленням можливості дописувати статті) тих, хто не дуже дотримується цього правила. Однак усі розуміють, що чинний правопис — це постсовітський продукт, який містить багато зросійщених норм зразка 1933 року. Що НАН під проводом Баріса Платона майже нічого не робить у напрямі відмови від совітчини. Керівництво вікіпедії знайшло відмовку, що так вирішила більшість к-чів — писати постсовітською. Але принцип більшовизму ми вже ж проходили.

Тому прошу Вас більше поцікавитися цим продуктом, який у ЗМІ називають “українською вікіпедією”.

На додачу, щоб Ви краще розуміли суть речей, керують цим продуктом, зокрема, особи часто невідомі (можна редагувати під нікнеймом, псевдонімом), або й дилетанти.

Не знайомий особисто з теперішнім керівником ГО Вікімедія Україна п. Іллею Корнійком, однак те, що у нього дві рідних мови, зокрема російська, плюс те, що йому не подобається варіант написання слова Райх, як це рекомендує Український інститут національної пам’яті, а не постсовітський Рейх, теж про щось говорить.

З повагою,
Дмитро ЛОГУШ, дописувач Вікі

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА,
директор Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, с. Велеснів Монастирського району, Тернопіль

«...забили ви мені клин у голову...» До 105-річчя видання “Тіні забутих предків”

Володимир Гнатюк як голова Франківського ювілейного комітету 30 жовтня 1897 року надсилає до Чернігова Михайлу Коцюбинському запрошення взяти участь у збірнику на честь Івана Франка з нагоди відзначення 25-літньої письменницької і громадської діяльності і в організації збирання коштів на проведення ювілею.

Михайло Коцюбинський 4 квітня 1899 року вітає Володимира Гнатюка з утворенням “Українсько-руської видавничої спілки”, а 8 листопада сповіщає, що посилає нарис “В путях шайтана”, більшу річ ще пише.

І вже у грудні Володимир Гнатюк видає збірку оповідань Михайла Коцюбинського “В путях шайтана”, куди увійшли “В путях шайтана”, “На віру”, “Ціпов’яз”.

Між 15 і 25 квітнем 1905 року Михайло Коцюбинський разом з Іваном Франком і Володимиром Гнатюком їздив у село Яйківці біля Львова (тепер село Антонівці).

Сфотографувалися на згадку про зустріч.

23 березня 1906 року вчений пише до письменника: “Сього року Ви маєте прийти до нас із родиною і разом їдемо на літо на Гуцульщину, де маєте купатися в зимнім Черемоші, вигріватися на сні до сонця, їздити на дарабах, балакати, писати поезії, і ходити на прогульки. Ви цього не поспекаєтеся, і пиштьте завчасу, чи шукати Вам великої хати чи малої...”

Володимир Гнатюк щороку запрошує прийти Михайла Коцюбинського в Карпати.

7 вересня 1908 року Володимир Гнатюк пише Михайлові Коцюбинському: “Я вмісне пишу про се вже тепер, щоби Ви мали час подумати і приготуватися, а я з свого прийшов би з усякою допомогою. За зиму могли би Ви познайомитися з невеличкою гуцульською

літературою і на місці дивитися вже на всьому іншими очима...”

26 липня 1909 року Володимир Гнатюк пише до Михайла Коцюбинського, що може тільки

ють тепер мені спокою, тільки що я зробить годен за 10 днів? Тільки оскому наб’ю...”

31 липня 1910 року, повертаючись з Капрі у Чернігів, заїжджає на початку серпня до Криворівні і зустрічається тут з Володимиром Гнатюком та Іваном Франком.

У листі від 1 серпня з Криворівні пише дружині Вірі Устимівні: “...Тут так гарно, що я не сподіювався навіть... Тільки що прийшов сюди Франко і разом з ним їдемо до Гнатюка, який лежить тепер хорий... у Львові я сливе нікого не бачив, перебував там один день, перебував і вранці виїхав, але підводо до Ворохти, яку я замовив по телефону, не прийшла, і я мусив ночувати в Ворохті. Тут було ціле українське товариство, яке зробило з стрічі з мною ціле торжество, зворились промови, я мусив оповідати, співали мені “многі літа” і цілою процесією, з співами, одвели на ніч до готелю. Коротко говорячи, зробили мені приємну неприємність, бо я не люблю публічних товариств, коли я в центрі”.

У листі до дружини письменник сповіщає з Криворівні 4 серпня 1910 року, що почувається добре, бо всі про нього дбають.

30 грудня 1910 року Михайло Михайлович відповів Володимир Михайловичу: “Я у свій час, з

головою пірнув в Гуцульщину, яка мене захопила, “Який оригінальний край, який незвичайний казковий народ. Але книжка книжкою, треба мати живі враження, щоб щось зробити і хочеться швидше дочекатися літа...”

Повість “Тіні забутих предків” Михайло Коцюбинський розпочав писати 20 серпня і закінчив 3 жовтня 1911 року, як це видно з помітки автора на рукописі.

16 жовтня пише листа Михайлу Могилянському, що 3 жовтня скінчив своє “гуцульське оповідання” (“Тіні забутих предків”). Вийшло аркушів три.

12 грудня 1911 року Михайло Коцюбинський з Капрі пише Володимир Гнатюкові: “Опріч Горького (який кланяється Вам) — є тут ще інші російські літератори — Бунін (академік, себто член академії), дуже гарний поет і белетрист, та інші”.

15 червня 1912 р. виїжджає до Криворівні, де напружено працює, збирає матеріал для другої книги про гуцулів.

У листі від 28 червня пише з Криворівні дружині Вірі Устимівні:

“...зібрав трохи матеріалу тут, але ще мало. Оця робота так мене захопила, що навіть не можу бути спокійним і любоватися природою. Кожна змарнована година стану спокійнішим, як вже буду мати матеріал”.

Уперше повість “Тіні забутих предків” Михайла Коцюбинського побачила світ двома подачами у “Літературно-науковому

віснику” (Львів, 1912, т. 57, кн. 1, с. 5—32; кн. 2, с. 209—226).

У першій половині квітня 1913 року в “Українсько-руській видавничій спілці” вийшла шоста — остання прижиттєва збірка творів Михайла Коцюбинського “Тіні забутих предків” (Київ-Львів, 176 с.), куди увійшли: “Тіні забутих предків”, “Сон”, “Лист”, “Подарунки на іменини”, “Хвала життю”, “Коні не винні”, “Що записано в книгу життя”. Видання має прекрасну ілюстрацію художника Михайла Жука — широкого друга письменника.

Повість написана завдяки ширій намові Володимира Гнатюка.

Володимир Гнатюк як засновник 12 листопада 1898 року у Львові “Українсько-руської видавничої спілки”, відповідальний редактор і секретар до літа 1912 року у Першій серії “Літературно-наукової бібліотеки” цього видавництва благолює у світ п’ять книг творів Михайла Коцюбинського “В путях шайтана” (1899, ч. 14), “Полудському” (1900, ч. 24), “Послінок і інші оповідання” (1903, ч. 49), “У грішний світ” (1905, ч. 88), “Дебют” (1911, ч. 134).

Наталія ФЛЕГОНТОВА,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гуманітарних та природничих наук Центру міжнародної освіти НАУ

На крилах НАУ — Шевченківський світ

темою виховання, вони прагнуть знань і діалогу культур.

Свої перші студентські кроки слухачі підготовчого відділення починають із вивчення української мови, а отже, мають можливість заглибитися в культуру країни навчання, її традиції, звичаї — головне багатство народу, що сприяє зануренню в мовне середовище і пізнання світу.

Студенти-іноземці відкриті до нашої культури: відвідують музеї, театри, читають українську літературу, охоче беруть участь у культурних заходах. “Шевченківський березень” дав можливість слухачам Центру міжнародної освіти більше дізнатися про Шевченка — поета, художника, революціонера, патріота, Людини, що гідно пройшла життєвий шлях від кріпака до академіка Академії мистецтв.

Іноземні студенти тільки починають опановувати мову, проте варто зазначити, як емоційно, піднесено продекламував арабською мовою вірш “Реве та стогне Дніпр широкий” Віссам Халдун Салем Джовхер із Йорданії. А Шевченкова лірика не залишила байдужими серця виконавців і слухачів. Хань Хао з Китаю читав рідною мовою “Садок вишневий коло хати”, Худа Бабакуя з Марокко прочитала українською “Сонце заходить, гори чорніють...”, Сабрі Мухаммад Рїяд із Палестини — уривок із поеми “Гайдамаки” “У гаю, гаю вітру немає”. Шевченкові слова звучали в супроводі флейти. Музику до

цих творів виконав Аббасі Хамед з Ірану.

Шевченко любив народні пісні. Він часто слухав, як співають кобзарі, запам’ятовував, співав сам. Народна пісня допомогла йому стати поетом. Мабуть, тому його вірші так легко лягають на музику і стали сьогодні народними. Музику на його вірші писали відомі композитори XIX і XX ст. — Кирило Стеценко, Яків Степовий, Микола Лисенко, Модест Мусоргський, Петро Чайковський. Її співають оперні і естрадні співаки. Слухачі слухали голос Оксани Петрусенко (“Нащо мені чорні брови”), тріо бандуристок (“Така її доля”), “Пікардійську терцію” (“Садок вишневий коло хати”). Та зал вибухнув оплесками, почувши пісню

“Ой по горі роман цвіте” у виконанні студента Чан Ші Куаня з Тайваню. Лірика, пісні, картини, музика переплелися в одне яскраве дійство.

На завершення учасники заходу прочитали “Заповіт” Тараса Шевченка мовами народів світу (українською, китайською, литовською, англійською, французькою, іспанською, арабською, фарсі, турецькою, російською...) у виконанні Іч Шафрі Аднана, Бенжеллуна Башира, Салми Ідріссі-Лхадрауї (Марокко), Шази Алфліті (Ліван), Вересі Франко (Аргентина), Вен Шо (Китай), Махмуді Айдіна (Іран), Еремїнайте Вайви (Литва), Каїгузуза Бурака (Туреччина) та ін.

Шевченко живе у пам’яті народній, а ім’я його відоме усьому

світу, про що засвідчила презентація пам’ятників Шевченкові в різних країнах.

Мистецтво слова, фарби звуку, руху сприяють міжкультурній комунікації, формують людину культури і вводять її у світ мистецтва спілкування, а милозвучність мови, її мелодика сприймається не лише розумом, а й емоційно-чуттєво. З українською поезією, народними піснями засвоюється дух української культури. Відбувається тонка взаємодія у сфері духовності: молода людина проникає в культуру, а в її свідомість проникає дух.

Ознайомлення з творчістю Т. Шевченка не залишило байдужими слухачів. Можна вважати, що це свято досягло глибин серця і сприяло духовному піднесенню іноземних студентів.

Керівництво Центру міжнародної освіти відзначило студентів-активістів сертифікатами учасника літературних читань “Kobzar International”. А в душах юних залишилося полум’яне слово Тараса.

Поет навчав любові й пошани найсвятіших національних традицій, плевав надію про органічне засвоєння кращих надбань чужих культур:

“Учітьсь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...”

Шевченко — цілий світ. Світ образів, почуттів, думок, ідей. Його ім’я вічне, як вічне прагнення свободи та справедливої боротьби за незалежність України та її народу.

Борис ГУМЕНЮК. Щоб не прогавити атаку

викинути із-за пазухи
і піти собі власною дорогою —
без нього —
але як він без тебе?
як ти без нього?
у тебе ж нікого більше немає
у нього — лише ти.

Ти ще міг би згадати рушницю
під патрон калібру 338 магнум
про яку не варто нікому знати,
котра рятувала тобі життя і була вірною
товаришкою
яку ти завбачливо приховав у Пісках
ще в березні 2015-го
і тепер бодай на один день шомісяця
до неї повертаєшся

наче до потаємної коханки
щоб не дати їй померти
щоб не дати собі померти
щоб пересвідчитися:
почуття ті самі
ви обоє досі живі.
(Ту коробку набоїв
добрі люди переправили морем
із далекого Техасу
для Івана із 95-ї
але Іван не вийшов з ДАПу
тож тисяча набоїв — 20 боксів кожен —
дісталися тобі).

Перші 200 набоїв вилетіли у світ
тільки щоб до світу пристрілятися
(ти ж не стрілець
ти просто ненавидиш)
а наступні 100 за 2,5 роки пішли у цілі.
700 залилося
неважко здогадатися
якщо нічого не трапиться —
сьогодні завтра наступного року —
ти знаєш що робитимеш
у наступні 15—20 літ.

Минуло зовсім небагато часу
і ти вже згрібаєш свої мобільні телефони
та відносиш барахольнику на ринок:
номери стерто
за цими номерами ніхто не значиться
абонент тимчасово недоступний
такого номера не існує
твій номер на рукаві.

І тільки хтось незнайомий
чоловік без імені без минулого без обличчя —
скільки до нього не придивляйся
сидітиме в старім саду
замаскувавшись віршами
на старій перекошеній лаві
разом з рушницею з потертим прикладом
та геть відмороженим кактусом
і дивитиметься на осінь
від якої вже майже нічого не залишилось
хіба чернетка якогось вірша
який нікому не дописати
який ніколи не стане віршем
назавше залишившись чернеткою чогось
більшого:
безіменний листок в купі листя —
вже й не знати з якого дерева він злетів.
25.12.2017

***

На Донбасі ніч настає раптово
не так як ми звикли вдома
темрява опускається знезацька
наче у вугільну шахту кліть
ти кудись провалюєшся

з тілом чи без — на вибір — у невідоме
наче голосно пролунав вибух
нечутно невагомо
коли ти всередині нього
розклав тебе на молекули
розірвав на шматки.

Ти був людиною за якусь мить до цього
ти був цивілізованою людиною
ще буквально хвилину тому
жив у 21-му столітті
читав Сартра Езру Павна любив Екзюпері
слухав Стінга Цоя Оксану Білозір
водив авто плевав сад майстрував човна
кохав дружину
кохався з іще одною і ще одною жінкою
шомісяця ходив з друзями на футбол
і щороку з родиною до церкви
обожнював молоде вино
і ненавидів суп з фрикадельками
твоя віра видавалася непохитною
у світ де мирно співіснують
пиво бог та інтернет 3G.

Затріщала стара лебідка
з характерним металевим похаркуванням
і ось ти уже провалюєшся
в еру первісного тваринного страху
ліфтом до пекла в епоху монстрів
темних людодіних часів.
Закам'янілі динозаври й мамонти
велетенські рептилії літаючі ящури
квіти-вбивці метелики-вампири
реліктові ліси папороті баобабі
які вже давно мали стати вугіллям
органічним паливом для нових мешканців

планети
панівної агресивної раси — для нас із вами
вугіллям не стали
всупереч очікуванням вони сталися живі.
Ожили невідомі науці істоти
які за однією з версій вважалися вимерлими
за іншою причислялися до тваринного
світу родини мавпових
інакше довелось б визнати їх нашими
пращурами
монстрів що пересувалися на двох задніх
лапах
і за першої-ліпшої нагоди убивали собі
подібних

і лише цим нагадували людей.
Згадки про них немає в жодному
підручнику з історії
лише в підручниках з еволюції
їх мав стерти з лиця планети потоп
(вчені й богослови плутаються) чи льодовик.
Розбудженні численними вибухами
чи зумисне препаровані
в надсекретних військових лабораторіях
ці ненажерливі потвори
настрибували на тебе зі своїх засідок:
твої страхи долали тебе.

Ти міг би перехреститися
але на ту пору бога ще не було знайдено
на відміну від нього вогонь був завжди
кожен як міг цим користався
щоб зігрітися відлякати темряву
освітити страх зупинити звіра:
ти теж скористався вогнем.
Ти радів простим речам
наче первісна людина
ніж вогонь вода трохи їжі стіни —
це все що у тебе є
що насправді треба
аби жити

аби вижити:
якими безсенсовими видаються такої хвилини
такі речі як Афон айфон чи алфавіт.

Ти завжди шукав укриття
якось небезпека застала тебе посеред поля
і ти обгородився
згодом дерев'яний частокіл змінили
кам'яні мури
так зі страху повстали твої міста:
ти надто кволій щоб сам на сам
протистояти злу.
Земля
плацента твого світу
та що тебе народила
твої руки ноги ростуть із неї
з неї зліплене твоє серце твоя голова:
лише твій дух виріс із іншого сім'я.
Ти знову знайшов у ній укриття
щоб не стати легкою здобичкою
для невідомого звіра.
Ти мав підготуватися до ночі
знайти собі сховок
печеру
вирити нору
чи видряпатися на високе дерево.

Ти вирив нору
людина завжди обирає нору
ти живеш у норі
ти називаєш нору окопом
ти звір
звір цивілізований
звір світланковий
звір який полює вдень
і має сховок-житло на ніч
ти споживаєш м'ясо приперчене й присолене
ти полюєш не задля їжі
задля задоволення
кров проливаєш на землю
ти — істота цивілізована
убивши не розмальовуєш власне тіло
кров'ю убитого
не здійснюєш на крові правічні
шаманські ритуали
(з тебе досить самого ритуалу вбивства)
не споживаєш
просто проливаєш:
це все чого ти навчився за останні
2000 років —
проливаєш кров.

Вогкі сутінки підіймалися звідкись
із сухих очеретів довкола Водяного
навшипінки вибігали з по той бік
терикону
і нечутно розбігалися наче ворожа дрг.
Ви в кільці
вас оточено
виходу немає
все
і вас тут — горстка людей.
Ці люди поруч з тобою
це все що залишилося від людства
доведеться чекати ранку і перших
променів сонця

щоб пересвідчитися
а доти тримати кругову оборону
відсікати темряву вогнем.
Виразно чути млявий бій на десяту
на версту
приглушені мінометні виходи на другу
на горизонті
поодинокі спалахи то там то тут
поодинокі постріли:
чиясь поодинокі смерть.

Бійці сплять де кого звалила втома
окрім одного який у парі з тобою
протистоїть ночі на посту
його не видно в темряві лише ледь
влонимий силует
нечіткий намальований темрявою
світловий контур.
Коли поміж хмар на небі з'являється місяць
чи спалахи трайсерів розкреслюють небо
червоним по чорному
густе світло вливається всередину крізь
бійниці
на протилежній стіні вашої підземної
фортеці
окреслюється його одинока тінь.
Його одинока тінь бере тепловізор
опирається ліктями і грудьми
на земляний бруствер
ретельно оглядає периметр
довго вдивляється в далекий горизонт
десь там — причаївся ворог — у темряві
там — в цілковитій темряві — окупований
Донецьк.
В цю мить у місячному світлі цей солдат
більше нагадував астронома
аніж кулеметника піхотного батальйону

***

Хвилину тому з тобою ще розмовляють
на світлинах зроблених хвилину тому
впізнають вітаються кудись кличуть
телефонують пишуть гукають з мегафонів
викликають по рації
кажуть що не можуть без тебе обійтися —
без тебе жити —
(для більшості людей слова нічого не значать)
в'ються по тобі наче старий барвінок
по свіжих могилах
виснуть мовби плющ на деревині.
У тебе ще так багато спільного із цим світом —
хвилину тому! —
у тебе є ім'я життя і позивний.

За мить твої кицьки знайдуть собі інших
господарів
твої собаки прибіють до зграї бродячих псів
як свого часу вони до тебе прибилися
твій будинок накріє крупним калібром
з піонів чи гвоздик
чи ще із чогось з красивою назвою
твої книжки підуть димом
бо окрім вогню жодна книга більше
нічого не варта
включно з манускриптами священними
письменами —
полум'я під ногами еретиків.
Твою країну громадяни обмінюють на харч
дрібну готівку
можливо ще жуйку та кольорову крейду
як це вони в усі віки робили
твої жінки теж підуть з мандрівним вертепом
чи пристануть до пересувного шпиталю
як це воно зазвичай буває з жінками —
бо шпиталі і вертепи —
це все що зрештою залишиться від країни —
або ж знайдуть собі інших чоловіків.

Хто справді не може без тебе обійтися —
це твій кактус —
найбеззахисніша істота у всесвіті —
на 45-річчя подарунок від Андрусів.
Він найдовше з тобою — вісім років —
поруч з тобою нема нікого
хто був би поруч з тобою довше як він.
Ти тримаєш його у себе вдома
відігріваєш за пазухою —
малого і дуже зляканого
приділяєш йому стільки уваги
наче Йосип чужому немовляті
замість того щоб посадити на віслюка
і відіслати в Єгипет разом з матір'ю:
мабуть він чимось нагадує твій народ.
Він нагадує твій народ
такий самий безпомічний
та зворушливо-безглуздий
зі своїми смішними колючками
так само зляканий
котрому не знайшлося місця у світі
наче богу-немовляті
тож він сидить у тебе за пазухою
немовби півторамісячне кошенятко
встромив колючки тобі під шкіру
і п'є твою кров.

Твій народ розгублений і безпорадний
наче викинуте в чернігівські сніги кактусеня
із далекого Техасу
невідомо як опинився в цій частині галактики
у цьому ворожому всесвіті
після якоїсь важкої подорожі
але так і не прижився на цій землі.
Його давно слід було вирвати з серцем
з кров'ю разом із м'ясом

який в телескоп розглядає зоряне небо
сподіваючись вловити порух далеких
незнаних світів.

Нікого
кажуть на нулі: чисто
нічого розумного
ми самотні на цій планеті.

Щоб не прогавити атаку
боєць кожні 20 хвилин дивитиметься
у тепловізор
поки не зійде сонце над Донецьком
не настане ранок
не відступить ніч.
Коли відступить ніч
настане ранок
зійде сонце над Донецьком?
Може ніколи
темрява поглине його навечно
але боєць сподіватиметься до останнього
ціною власного життя якщо доведеться
наче астроном — прибульців з іншої планети
він — вірити
і запорука його віри не слово а меч.
Зараз на 20 хвилин можна розслабитися.
повикліпувати чорних метеликів з очей.

Очі в очі намагаєшся передивитися темряву
шукаєш де прилягти
ящики з ВОґами
те що треба
складаєш в кутку зброю
злегка попускаєш реміньці на касці
і бронезилеті
прирозшнуровуєш берці
щоб за мить повернути все на місце
в разі чого
раптом якщо вони.
Відчуваєш полегкість
притік крові та свіжого повітря
до натомлених м'язів

очі злипаються
витагнув ноги
хто не був
той не знає що таке блаженство
прихилився до прохолодної стіни.
Сон наче слизкий холодний вуж
виповз звідкілься із самої темряви
крутнувся довкола ноги
ковзнув під сорочку
і поповз вгору вздовж спини.
20 хвилин перепочинку
довірити власне життя іншій людині
на цілих 20 хвилин
20 хвилин повної відключки
наче 20 крапель води для спраглого в пустелі:
в оті 20 хвилин завше приходять вони
твої прадавні гості
віроломні сні.

...Звісно можна піти протореним шляхом
знову витягнути СПГ на четвертий поверх
увалити по них з усієї сили прямою
наводкою
але з СПГ то була сира ідея
визнаю але не каюся!
добре ми тоді по них лупанули
спалили екіпаж і їхній БРДМ...

...О що то за війна?
Най іде гет така війна.
В штирнайцятому — ото була війна!
Мож було вільно си стрельнути
не питаючи дозволу в кожного гицля
який думає жи він начальник над чоловіком.
В штирнайцятому лиш-но казав-ім
Лемкови:
“Швагре ану раз-два зріжте з ЗУшки
туюво зельонку
бо чось ми' сі здає жи там засіла якась
брат
ненза.
А я відки знаю? Може засіла а може не”.
А він тобі на се:
“Мона Братю я лише проріджу?
Шкода задурно нищити боже деревце”.
Десь так питав мій дідо мою бабу:
“Мона, Лізо?” —
а вона йому на то: “Мона, Ільку”
і серденько її так голосно билося
наче сто голубок замкнугих в клітку
і загадкова усмішка блукала на твару...

...Спершу хотіли здати полонених
в контррозвідку
поки не подивилися їхні документи
а як подивилися відвели за хлів
і Кармелюк власноруч вліпив кожному
кулю.
Що такого було в тих документах?
Лев Нікалаєвіч Толстой
контрактник
уродженець Самарської області

і Александр Сергеевіч Пушкін
плакав сильно
хотів жити
клявся що віршів не пише
і ніколи не напише
молодий хлопець
москвич...
...Ці покинуті люди забігли в цей під'їзд
імовірно наприкінці 80-х
перепихнутися вмазатися послухати
Гадюкіних
косяк забити почитати божевільного
Осьмачку
так там і залишилися на довгі 30 років
огрядні жіночки із зубними протезами
відрижкою
погано зафарбованими сивими пасмами
лісі підсліпуваті чуваки з енурезом
електронною цигаркою
десятьма невдалими романами про життя
що не вдалося
які вже давно замість ранкового сексу
практикують ранкову кашку від дружин...

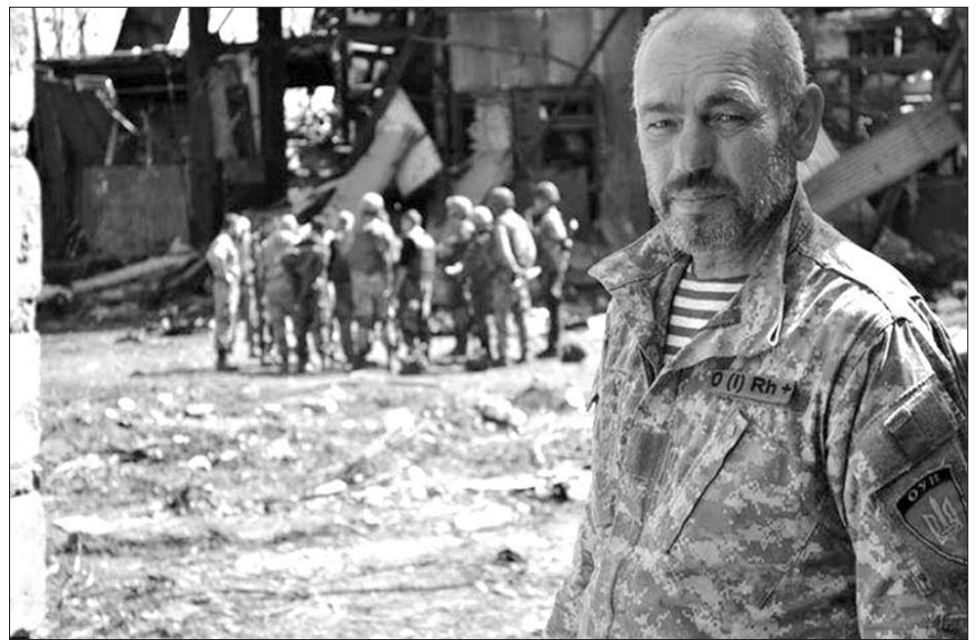
...випатрали ми той їхній курник
як кабану черево
Палій приволок із собою РПГ
і з тридцяти кроків — як дав ім! —
просто у бійниці
штирох поклали одразу тож лишили де
були
а ще двох не при тямі привели до себе в
розташування.
Лемко тішився
думав тижневу відпустку дадуть
щоб додому до хати до діток
Марушин взагалі на зірку героя рошитував
Баб'як й собі розм'як слину пустив
роздоймив писок

а я лиш-но зиркнув на комбата
і одразу всьо допетрав.
Нам би пива — кажу — втамувати спрагу
а то після бою в писку так нби солоного
піску насипано
в дволітрових бомбах щоб по бомбі на
брата
і полежати півдня в холодку за наметом.
На моє вийшло
це моя перша нагорода на війні
по дві літри пива за кожного полоненого
півтора — за вбитого:
я не знаю чи добре брати плату на вбитих
але як вийшло.

Здригнувся
протер заспані очі
вужа не було
лише липкий холод від вогкої стіни
і слиз на тілі залишений змієм.
Ніч минула
бо все в цьому світі минає —
окрім війни
трапляється — видихнувшись — вона пе-
репочиває
одну мить — а комусь нажитися вистачає:
завтра буде новий день
і нова мить.

10.04.2018

«Кіндрат» — про друзів, які не вмирають

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Документальний фільм “Кіндрат”, прем'єрний показ якого нещодавно відбувся, — ще один прояв творчості Бориса Гуменюка. Фільм, як і його “воєнні” вірші, схожий на молитву — але не смиренну, благальну, а молитву-потрясіння, обурення, незгоду з тим, що випало нині пережити Україні.

Поет, прозаїк і журналіст Борис Гуменюк став натхненником і автором ідеї стрічки про Василя Кіндрацького, який загинув 28 травня 2015 року в зоні АТО. Заступник командира батальйону ОУН із бойовим псевдо “Кіндрат” до війни був професійним журналістом — тож значна частина кадрів зняті Кіндрацьким. Змалювати портрет Героя, продовжуючи його обірвану смертю роботу і звався його бойовий побратим, відомий письменник, автор книг “Вірші з війни” та “Блокпост” Борис Гуменюк.

Борис Гуменюк зазначає, що фільм мав вийти ще торік, але через певні творчі й технічні причини прем'єрний показ відбувся лише в березні 2018-го. Це його перший фільм, і він щиро зізнається: “Я ставлюся до нього так, як до своїх книжок. А фільм “Кіндрат” — продовження розпочатої роботи самим Василем Кіндрацьким. Річ у тому, що Кіндрат на передовій вів відеощоденник бойових днів. Частина цього відео збереглася, що й стало основою документального кіно. На фронті Василь Кіндрацький намагався бути не тільки добрим бійцем, а й професійним журналістом. Після його смерті в мене залишилася його камера, де є відеоматеріали, відзняті ним. Кіндрат знімав Піски, бійців нашого батальйону і навзаєм хлопці знімали його. Це і є основа фільму”.

Зйомки фільму (режисер — Юрій Пупирін) про Василя Кіндрацького розпоча-

лися восени 2016-го. Знімали в Пісках, Бутівці, Водяному Донецької області, а також на Івано-Франківщині, у Миколаєві Львівської області. “Кіндрат загинув у 52 роки. А ми були знайомі півроку. Нам було цікаво з'ясувати, як він сформувався як патріот, чоловік, який був готовий віддати життя за свою країну. Тому ми поїхали до нього додому, де він народився — у с. Струпків Коломийського району на Івано-Франківщині. На жаль, батьків вже немає, але жива його перша вчителька, брати і сестри, хрещена мама. А мешкав він у Миколаєві Львівської області. Там — дружина, донька і син. Спілкувалися із друзями, одногрупниками. Для кожного з них є свій Кіндрат”, — розповів письменник.

Борис Гуменюк сподівається, що стрічку транслюватимуть українські телеканали. Також він хоче презентувати фільм про Василя Кіндрацького на кінофестивалі в Європі. А нині прем'єра фільму відбувається в обласних центрах України.

Василь Кіндрацький у 90-ті роки працював кореспондентом газети “Роздольський будівельник”, потім був редактором газети “Вісник Розділля”. З 2005 до 2010 року очолював Миколаївську райдержадміністрацію у Львівській області. Брав активну участь у суспільно-політичному житті області й країни, виховував двох дітей. Також брав участь у Революції гідності, а в листопаді 2014 року вступив до лав добровольчого батальйону ОУН. Воював у селищі Піски, з травня 2015 року — у селі Водяне Ясинуватського району Донецької області. 25 травня 2015 року боєць встановив державний прапор і прапор ОУН на вежі шахти у селі Водяне, з якої було видно Донецьк і яку постійно обстрілювали противники. А вже через два дні Василь Кіндрацький загинув під час обстрілу російськими бойовиками позиції “Шахта” поблизу Водяного.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Київ на стародавніх мапах

У Державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці імені В. Г. Заболотного відбулася презентація книжки Тетяни Лютої “*Imago Urbis: Київ на стародавніх мапах*”, у якій історія столиці викладена на зразках мап різного походження: від західноєвропейської традиції до арабських і турецьких картографічних пам'яток, що дають уявлення про зображення нашої столиці на світових просторах від найдавніших часів. У цій унікальній для нашого часу книжці читач має змогу побачити, як ценці Києво-Печерського монастиря уявляли чудеса печер і як зображували їх у своїх чудових дереворитах; як технічні знання й вимірювальні практики застосовувалися тут із давньоруських часів завдяки візантійській традиції. Місто з висоти пташиного польоту як Місто-Риба, в абрисах річок Дніпра, Либеді, Глибочиці, на берегах яких численні горбочки, ярugi, долини, ліси, садки і храми, дзвіниці, мури, брами, фортеці, укріплення, башти, стайні — все це століття за століттям фіксували мапи, що зберегли для нас образ і дух української столиці, константою містобудівної основи якої і беззаперечною домінантою будь-яких архітектурних та організаційно-просторових рішень від XI до XXI ст. були Софія Київська, Печерський і Михайлівський монастирі.

Галісія (Галич). Як зазначає Тетяна Люта, назва Києва — Манкерман — це арабська традиція. Те, що це саме Київ, свідчить листування уряду Сулеймана Пишного з польським королем, де Київ названо саме так — Манкерманом — Великим Містом.

Мапи та плани “богохранимого та богоспасаемого града”, що від найраніших часів ніс свою “протоіпостась другого Єрусалима” стали предметом захоплення і вивчення історика й музеєзнавця Тетяни Лютої. А підсумком її багаторічних досліджень — збірка мап, до якої увійшли близько трьох тисяч копій, зроблених в архівах Львова, Варшави, Москви, Петербурга та книжка “IMAGO URBIS: Київ на стародавніх мапах”. Тетяна Люта — кандидат історичних наук, заступник генерального директора Музею історії міста Києва з наукової роботи, автор та упорядник більш ніж 150 статей та 15 археографічних видань з історії України, викладач кафедри історії Національного університету “Києво-Могилянська академія”, та видавець, подвижник національної культури Олександр Савчук із Харкова, чиїми стараннями була видана книжка, розповіли про складну й копітку роботу над виданням. Книжку про Київ на стародавніх мапах писали понад 10 років і задумували як візитівку міста для киян і для всіх українців, які мають знати історію своєї столиці — читати й бачити її на власні очі. У виданні багато “картинок” — мап, креслеників і зображень міста, що дає широке уявлення про Київ іноземцям.

Тамниці скіфського квадрата

Як свідчать найдавніші збережені світові картографічні пам'ятки, уявлення про землі, що нині є територією України, склалися від початків картографування людської цивілізації. Античні автори — “батько історії” Геродот, давньогрецький астроном, автор твору про вимірювання землі Ератосфен, автор 17-томної “Географії”, написаної близько 7 року до н. е. Страбон, давньогрецький математик, астроном, географ, що створив геоцентричну систему світу Клавдій Птоломей детально описували Скітію-Сарматію. Кожен із них мав уявлення про географічні реалії цих земель, а Клавдій Птоломей визначив координати Скітії-Сарматії й показав їх на мапі. Зображення цих теренів дійшли до наших часів через інтерпретації візантійських картографів і посередництво арабських. Перше видання Географії Клавдія Птолемея з'явилося 1475 року в Вієнці, в Італії, тут не було мап, текст лише констатував географічні координати об'єктів, зазначених у роботах Птолемея.

У другому виданні твору, що побачило світ у Болоньї 1477-го, вже містилися мапи, що унаочнили об'єкти на легендарних теренах так званих гіпербореїв, міфічних племен Півночі. Саме з протомап Клавдія Птолемея беруть свій візуалізований початок багато “античних об'єктів” на українських землях. Ще у попередників Птолемея — Ератосфена, Гекатея Мілетського, Страбона — Північне узбережжя Чорного моря іменувалося “острівним побережжям” і порівнювалося зі скитським луком, що складався з двох напівдуг. Така образність свідчить про те, що мапографічні знання давніх про наші терени базувалися на якихось зображеннях. А метод географічного опису Геродота (у його “Історії” міститься перший систематичний опис життя і побуту скитів) наштовхує на думку, що при на-

Видавець книжки, подвижник національної культури Олександр Савчук із Харкова

писанні свого твору він користувався якоюсь мапою. Ріки у нього перераховані послідовно із заходу на схід, тобто зліва направо, те саме стосується назв племен, міст, місцевостей. Північ Геродот не раз називає “верхом” — так прийнято й донині називати північні частини географічних мап. Опис Скітії у Геродота насичений винятково цікавою інформацією. Тетяна Люта припускає, що в основі античної географії лежало невідоме картографічне джерело, можливо, місцевого походження. Існують думки, що автором такої першої мапи Скітії міг бути Анахарсис — син скитського царя Гнура, відомий учений, мандрівник і винахідник. Сама Скітія у Геродота може цілком вважатися за прочитану мапу — якщо прийняти Скітію за чотирикутник, дві сторони якого витягнуті до моря, то лінія, що йде вглиб країни по довжині, буде абсолютно однакою з лінією приморського узбережжя. Оскільки від гирла Істру (Дунаю) до Бористена (Дніпра) 10 днів шляху, а від Бористена до озера Меотиди (Озівське море) ще 10 днів, і потім від моря вглиб країни до меланхленів, що живуть вище скитів, 20 днів шляху.

Але повернімося до Птолемея, котрий добре знав територію Східної Європи. Його кордони визначені ним у просторі між Венедською затокою (Балтійським морем) та Меотидою. Птоломей уперше зафіксував на мапі Карпати: в нього ці гори виступають природним кордоном Сарматії. У знаменитих римських виданнях географічного атласу 1507 і 1508 років, де було 33 мапи і вперше репрезентовано абрис

Нового Світу, представлена вся територія сучасної України: Європейська Сарматія, Херсонес Таврійський, міста Ольвія, Феодосія, Пантікапей, нині Керч, та інші об'єкти. Саме на цих мапах окреслено і Птоломей вимір положення гирла Дніпра в 57 градусів 30 мінут довготи і 48 градусів 30 мінут широти. Саме цими територіями — гирлом Дніпра — пролягав шлях римської армії, вибитий на шкіряному щиті воїна, знайденому на розкопках на Євфраті. Цю землю зображено і на старій римській дорожній мапі близько 500 року, відомій як Пейтінгерова Таблиця. Її, мабуть, більший за розмірами прототип датується першим століттям від Різдва Христового, а автором вважають римського географа Касторія. Копію мапи було зроблено 250 року, а додатки та поправки до неї вносили від 350 до 500 року. На цій мапі бачимо землі, де мешкали сармати, венеції, роксолани. Історик Публій Венедій Тацит вважав венеців прямими предками слов'ян, а у середньовічних турецьких і європейських документах Україну називали Роксоланією, вихідців з неї — роксоланами. За Птоломеем, у Венеції 1511 року Сильван Бернард видав карту Європи на 26 аркушах, серед них і “Ostava Evropeae tabula” — мапа теренів України, де є Дніпро, а на ньому позначка

Azagarium на місці розташування Києва. Ця назва відповідає Птоломеевій позначці розташування міста на правому березі Дніпра. Крім вказаного Azagarium'а Птоломей зазначає тут місто Amadok. Ця назва надалі означатиме озера на теренах Сарматії.

Арабська і турецька мапографія про місто Куяба

Виявляється, що арабська традиція знання про нашу землю значно старіша за західноєвропейську. Східні мандрівники і вчені відвідували і позначали на мапах українські терени як мінімум від 820-х років. У кінці IX ст. аль-Джайхані, володар Харасану, у “Книзі доріг для пізнання держав” писав про три племена русів та про те, що правитель їхній живе у місті Куяба. Це перша світова згадка про Київ, коли його назва транслітерована в іншу мову з оригінальної. За джерело аль-Джайхані слугував текст ібн-Хордадбега, в якому згадано купців-русів, відокремлених від купців-слов'ян. Цікаво, що в арабських творах їх автори відрізняють русів і слов'ян. Великий інтерес для нас представляють і мапи світу, укладені між 1154 та 1192 роками аль-Ідрісі, як ілюстрації до його роботи “Розваги втомленого світу”. Вони містять і детальне зображення берегової лінії Чорного моря, і міста Русі. Основний картографічний витвір Ідрісі — Tabula Rogeriana містить першу фіксовану назву Русі на світових просторах: “А що до країни Русь, то вона велика, народів мало і вони відмежовані”. Той же Ідрісі називає і міста — Манкерман-Кийав (Київ), Березлав (Переяслав), Канів, Баразула (Березань?), Тарибула (Теребовля),

Історик і музеєзнавець Тетяна Люта під час презентації книги “IMAGO URBIS: Київ на стародавніх мапах”

“Київ”, “Русь”, “Україна”

Цікаву інформацію зберегла ісландська мапа першої половини XIII ст., де невідомий автор написав “Skithia, Frigida (тобто холодна земля), Egonei (кочівники), Kio”. Київ один із трьох європейських міст на мапі, два інші — Константинополь і Рим. Таке велике значення Києва вказує на час домонгольського нашестя. Близько 1351 р. створено відомий рукописний “Атлас Медічі”, у якому зображена мапа світу із позначенням теренів України, у центрі головне місто — Київ. Рукописна мапа світу Фіра Мауро 1459 р. містить таке написання Києва — Chevo, Chio. Початок XVI ст. (1506 р.) ознаменований виходом у світ низки мап, де репрезентовано українську географічну мережу з регіональною топонімією. Так у 1523—1524 рр. кардинал і письменник Альберто Кампанзе у листі до Папи Римського Климента VIII описує ситуацію в Московії, згадуючи про Русь та Київ: “Chiovia — столиця його королівства (польського) при ріці Бористені, є одним із найкрасивіших і найбагатших міст, не дивлячись на те, що був пограбований і розорений дощенту жорстокістю та несамовитістю татар”. Він пише, що набіги на росів не припиняються, а росів і рутенів дехто вважає за одне з московитами, бо вони “говорять однією мовою і сповідують одну віру”. В листі йдеться й про міста Канів, Чернігів, Черкаси, Берестя, Путивль, Новгород-Сіверський, Камінець на Берестейщині. В тому ж таки XVI ст. слідом за топонімом Русь на західноєвропейських мапах з'являється і топонім Україна. Мапи Києва розповідають нам не лише про його ландшафти, історію, а й колонізацію. Завдяки картографам ми можемо уявити, яким було місто, скажімо 1745-го, коли, як позначено на плані, на Почайні на відтинку від Ільїнської церкви до впадання річки в Дніпро стояв 31 млин, чи 1837-го, де за планом Києва на вулицях Малій і Великій Підвальній, Великій Кудрявській та біля Золотих воріт ще зберегалися залишки оборонних валів.

Багато інформації для роздумів дає нам і книжка Г. Алфорової та В. Харламова “Київ во второй

половине XVII века”, в якій реконструйовано план Києва І. Ушакова 1695 р. Але її автори чомусь “не помічають” козацьких окопів і укріплень, збудованих козаками Івана Самойловича, а потім Івана Мазепи, непомітними залишаються і шойно збудовані гетьманські храми — Бого-явленський та Миколаївський. Колоніальне фортечне будівництво у Києві змінило його образ із традиційного “Нового/Другого Єрусалима” на форпост оборонного і тюремного будівництва, — головними об’єктами мап міста від II половини XVII ст. до XIX ст. була фортеця і всі пов’язані з нею зміни у структурі міста. Проявом імперської політики на українських теренах стала, як свідчать мапи, “зачистка” міста. 1807 року у Києві військовий генерал-губернатор М. Кутузов, засланий сюди за поразку під Аустерліцем, розпочав будівництво фортечних укріплень. Під час робіт, 1812-го, було заплановано підірвати один із Мазепиних шедеврів — Києво-Миколаївський собор. У той час з’явилася ідея використання печер Лаври для розміщення там штабу й офіцерського корпусу. І якщо Миколаївський собор достояв до 1934 р., то Вознесенський Печерський монастир матері Мазепи, що височів якраз навпроти Лаври, на місці теперішнього “Мистецького Арсеналу”, був знищений. Комплекс, із Вознесенською (збудованою коштом Мазепи) і Покровською церквами зображено на двох відомих мапах Києва — плані Кальнофойського 1638 р. та плані 1695 р. Знесли монастир за наказом Петра I під арсенал Київської фортеці. І якщо дітищем Петра стала фортеця навколо Печерського монастиря, то дітищем Мазепи — храми і собори, які він зводив у Києві, зокрема і в Могилянській колегії. У середньовічному Києві побувала європейська традиція картографування. Зусиллями місцевих креслярів і граверів тут створено перші вітчизняні інструментальні плани. На збереженій мапі роботи славнозвісного Олександра Тарасевича із зображенням території України з написом “Ukraina” кінця XVII ст. можна легко перекоонатися, що майстерність штрихарів того часу була досконалою і відповідала європейському рівню кращих штрихарських шкіл. У Росії картографія з’являється тільки за Петра і то завдяки нам, українцям.

Книжка Тетяни Лютої знайомить читача і з мапами, на яких позначено місця, оповиті таємницями й легендами. Завдяки збереженим планам ми знаємо, де Кий володів перевозом — давнє урочище Кия лежало на лівому березі Дніпра, там, де починалася Наводницька переправа. На мапі Юрія Немирича 1650 р. її слід у районі Труханового острова. У київській картографії є й гоголівські місця. Великий українець Микола Васильович з великою любов’ю описував рідну землю. Зі школи ми пам’ятаємо його славнозвісне “Чуден Днепр...” Таку ж шану віддавав митець Києву, який згадував у багатьох творах, на сторінках яких копіював київські церкви, вулички... Мапи дозволяють нам відстежити реальні літературні твори Миколи Гоголя. Топонімічні об’єкти Києва лягли в основу таких відомих його творів, як “Вій” та “Страшна помста” — лише одна Лиса гора чого варт!

Радослава ЧЕКМИШЕВА,
Міжнародний фонд “Відродження”

Спеціальне бельгійське число “Всесвіту” — антологія сучасної бельгійської драматургії, яка стала результатом плідної співпраці українських та бельгійських літераторів. Упорядником числа став відомий український перекладач та лауреат премії “Arg Translationis” Дмитро Чистяк.

Д. Чистяк у своєму слові так пояснив актуальність бельгійської літератури для України: “Драматургія вже за своєю жанровою специфікою постає простором діалогу “я” та “іншого”. І саме Бельгія, що лежить на перетині двох могутніх культурних ареалів, “германізму” й “латинізму” у повнокровному змішуванні валлонської та фламандської традицій постає своєрідною емблемою тих драматургічних (а подеколи і драматичних) зрушень, які відбуваються в середохресті новітніх течій європейського співтовариства”.

Цей захід став святом драматургії, адже театр “Сузір’я” спеціально для презентації підготував постановку фрагментів п’єси Жака Де Деккера “Об’явлення-80” та Тьєррі Дебру “Книжконюх”, а також читання поезій лауреатів Міжнародного конкурсу поезій “Любов до свободи”, що був організований Європейською академією наук, мистецтв і літератури.

Із вітальним словом до учасників заходу звернувся Надзвичайний і Повноважний Посол Королівства Бельгія в Україні Люк Якобс. Посол відзначив послідовність праці журналу “Всесвіт” із представлення в Україні європейської культури, зокрема й переклади найбільш знакових авторів нашого часу. Адже презентоване спеціаль-

Максим ЛЕВЧЕНКО,
заступник голови НТ з інформаційного забезпечення

Киянин Сергій Сингаївський, уже солідного життєвого стажу чоловік, є відомим українським перекладачем з англійської та на англійську мову, зокрема художньої прози (завдяки йому світ прочитав англійською відомих “Вершників” Ю. Яновського та “Посла Урус-Шайтана” В. Малика) та монографій з українського мистецтва. Сьогодні ж він презентує в нашому місті свій перший роман “Дорога на Асмару”.

Роман цей вже давно полюбився військовим, що проходять реабілітацію в Циблівському військовому госпіталі, і вони часто запрошують пана Сергія до себе на гостину. Там, власне, і відбулося знайомство Сергія Сингаївського з Риммою Іванівною Товкайло, яку сам автор називає своєю “найважливішою читачкою” і зізнається, що завдяки їй Переяслав став йому надзвичайно рідним містом (до речі, саме надихнувшись романом “Дорога на Асмару”, Римма Іванівна і написала свою книгу “Простір прихованого”).

Презентацію автор розпочав зі спогадів, що десь 30 років тому, саме на початку квітня, нічної пори зробив перші нотатки. Сам же роман писав близько семи-восьми років і закінчив 2013-го незадовго до сумних подій Революції гідності. Сергій Сингаївський розповів, що навмисне закінчив сюжетний хід книжки 2012 роком, аби не перекидати місток до тих сумних подій. А вже 2016-го “Дорога на Асмару” вийшла у видавництві “Кліо” і швидко заповонила велику мережу українських книгарень, зокрема книгарень “С”.

Всесвіт бельгійської драматургії

У Київській академічній майстерні театрального мистецтва “Сузір’я” відбулася презентація спеціального бельгійського числа журналу “Всесвіт”. Захід відбувся у співпраці з Посольством Бельгії в Україні та Міністерством культури України.

не бельгійське число “Всесвіту” є вже другим, 2005-го світ побачило число, присвячене сучасній бельгійській прозі й поезії. Люк Якобс сподівається, що естафету в редакції переймуть й інші українські театри, окрім “Сузір’я”, та вдихнуть у тексти сценічне життя.

Справжньою несподіванкою для учасників презентації стало те, що в Україну вперше з візитом завітав Жак Де Деккер, довічний член Бельгійської Королівської академії французької мови та літератури, відомий на весь світ драматург, актор, критик і письменник. П’єса Де Деккера “Об’явлення-80”, вперше перекладена українською, вийшла друком у “Всесвіті”.

Також у спеціальному бельгійському числі журналу представлені переклади таких відомих драматургів, як Жан Луве і його п’єса-монолог “Яків на самоті”, яка є своєрідною реміфологізацією нашого часу через призму християнської етики; Поль Емон з п’єсою “Отам, на озері, янгольки танцюють”, в якій відбувається екзистенційний пошук самоті у розладнаному доквіллі для пошуку гармонійного співнування з Іншим; Тьєррі Дебру з п’єсою “Книжконюх”, у якій

проявлена характерна риса його драматургії — широке культурологічне підґрунтя та ін.

Іван Рябчій, перекладач, лауреат премії Кабінету Міністрів України імені Максима Рильського, зазначив у своєму слові: “Бельгія — країна неймовірних мало-відомих для України культурних скарбів. Країна, історія якої вражає. Країна, яка нині є зразком толерантності та лібералізму. Для мене Бельгія — друга батьківщина. Слід зазначити, що бельгійська драматургія з часів Метерлінка і Гельдероде знала чимало славних імен, і я тішуся тим, що у першому ряду це автори, які представлені в цьому проекті”.

Журнал “Всесвіт” — єдиний журнал в Україні, який спеціально присвячений іноземній літературі, культурі, мистецтву й суспільно-політичним акцентам зарубіжних країн. “Всесвіт” — найстаріший український літературний журнал, який видається від січня 1925 року. Нинішня команда “Всесвіту” достойно продовжує славетну традицію видан-

ня і спеціальне бельгійське число журналу тому підтвердження.

Дмитро Дроздовський, головний редактор “Всесвіту”, зазначив: “Бельгія — не лише політичне серце Європи, а й культурне. І це підтверджує уже другий проект, який ми реалізували в журналі “Всесвіт” разом із бельгійськими партнерами. Цей тиждень у Києві відбувся під девізом нашого журналу, який утверджує важливість читання як соціокультурного феномену, здатного впливати на якість життя. У понеділок ми говорили про східний вектор і провели читання Нобелівського лауреата з літератури, китайського письменника Мо Яня. Його слова про підтримку України під час війни з російським агресором важать багато. А в п’ятницю читали твори бельгійської драматургії, яка розкриває складні соціальні й ідентичнісні проблеми, але також показує закоріненість бельгійської драматургії у традиції світового театру. Бельгійська драматургія — це простір єднання фізики й метафізики, реальності й мрії, чуттєвого й надчуттєвого”.

У Переяславі презентували роман Сергія Сингаївського «Дорога на Асмару»

Ще ртуть заповнений конференц-зал імені Василя Сухомлинського зачудовано розглядає на екранах дивовижну графічну роботу Олени Абессінової “Діалог”. Саме ця робота використана в художньому оформленні роману Сергія Сингаївського “Дорога на Асмару”, який на початку квітня було презентовано в стінах Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету.

У своїй розповіді автор зробив екскурс в історію пережитих ним подій, адже в період 1984—1987 рр. Сергій Сингаївський служив військовим перекладачем у Ефіопії, де став свідком небувало голоду внаслідок “соціалістичних перетворень” і війни борців за незалежність Еритреї, що і лягло в основу роману.

На сторінках роману “Дорога на Асмару” читач познайомиться з історією кохання у далекій країні серед голоду та війни. Війни, про яку, незважаючи на пряму участь СРСР, майже ніхто не пам’ятає і яка нагадує те, що нині відбувається в Україні. Історія кохання розгортається на тлі гуманітарної катастрофи — голоду 1984—1986 років в Ефіопії. В епіцентрі боротьби з лихом, що його радянська пропаганда подає як стихійне, опиняється молодий українець, перекладач транспортного загону. Після першого шоку від картин людських страждань і насильства, перших випробувань екзотикою, спокус та розчарувань, він усвідомлює, що став частиною складної й цинічної гри, що його країна підтримує братовбивчу війну і постає зброю кривавому режиму.

Друга, сучасна лінія роману тісно переплетена з першою. Сімейна таємниця, про яку дізна-

ється успішний київський архітектор, перевертає його життя. На шляху до розгадки він зустрічає своє перше справжнє кохання і мусить відповідати собі на безліч запитань, які раніше для нього не існували. За віком 2012 рік, і, як 1984-го, Україна стоїть на порозі вирішальних змін, ще не відчуваючи цього...

Окрім розповіді про роман автор люб’язно та розширено поділився з охочими своїм баченням всіх подій, свідком яких був. Розповідь його була ілюстрована на екрані спеціально дібраними письменником фотокадрами, що показували Ефіопію та, власне, саму Асмару і додавали тим, хто прийшов на зустріч, неабияких вражень. Пан Сергій був дуже метафоричним, тому протягом зустрічі кілька разів цитував свої улюблені поезії, які увійшли до роману чи просто були дотичними до теми зустрічі.

Прикметно, що тема розмови була близькою для багатьох присутніх, зокрема професор Микола Павлович Корпанюк, натхненний розповіддю автора, адже і сам є свідком того часового проміжку, поділився з присутніми своїм

життєвим досвідом і спостереженнями в контексті того часу.

На зустрічі була велика студентська аудиторія: історики, політологи, філологи, та багато тих, кому були цікавими постать пана Сергія і його роман.

Напевно, найменше про роман і постать Сергія Сингаївського сказала Римма Іванівна Товкайло: “Ця книга — духовний фундамент, і я дякую автору за те, що він передає свої знання молоді. Роман “Дорога на Асмару” — диво, бо кожна хороша книга завжди дивує. Вона є скарбом, і допомагає багато в чому розібратися. Я пишу про радіо, що в українській літературі є такий роман, а така книга стоїть на полицях на рівні знаних світових творів. Це книга про безсмертя, про красу людини, про любов. Вона є утвердженням людськості”.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Отже, останній роман, котрий устиг за-
вершити Іван Корсак.

Останній роман автора, який набрав
такого потужного творчого розгону.

Роман, що став передчасною крапкою
цієї цікавої творчої біографії.

Уже дописуючи його, Іван Феодосій-
вич обмовився мені про нього (сказав про
абсолютно невідомий для нашого читача
матеріал, що послужив основою твору), і я
намагався уявити, в якій сюжеті, то-
нальності й стилістиці він буде втілений. І
виявилось, що проти інших його романів
цей твір, здається, найдинамічніший сю-
жетом і написаний дуже стримано; тут ав-
тор не зливається зі своїми персонажами,
як, скажімо, в "Отамані Чайці", "Тихій
правді Модеста Левицького" чи "Немири-
чевім ключі". Тут він, дистанціювавшись
від подій і людей, веде об'єктивовану, без
будь-яких натяків на емоційне педалюван-
ня оповідь.

Незрідка бувають такі дивні випадки,
коли стиль твору і зображуваний у ньому
матеріал переходять у кричущий антаго-
нізм. У Корсака ці важливі компоненти
згармонізовані. Він був надто досвідчений
автор для того, щоб не відчувати, якого ре-
гістру й стилістичного малюнку вимагає
сам простір роману.

Як відомо, про народження кожного
твору (а особливо ж таких, як у Корсака,
сенсаційно несподіваних фактографією)
можна написати ще цілий роман. Цікаві і
повчальні для літературної роботи момен-
ти є в передісторії цього твору, що кидає
світло на всю літературну біографію Івана
Корсака, кристалізуючи і вияскравлюючи
в ній найприкметніше і найхарактерніше
саме для нього.

Іван Корсак привчив (і не лише мене
одного) до своїх несподіваних, сказати б,
просто сенсаційних творчих задумів. Чи не
кожен його роман впливав із незнаного і
загалом загадкового історичного матеріа-
лу. Доки готувався до друку його черговий
твір, автор здебільшого мовчав про те, що
в нього вже визріває в задумах, і було вра-
ження, що він просто зняв творчий ант-
ракт, щоб дистанціюватися від шойно на-
писаного роману, спокійно перевести по-
дих і перелаштуватися внутрішньо, щоб у
наступній роботі не піддатися силі інерції
попередньої. (Таке часто буває в прозаїків
— поінколи їхні твори — це як варіації од-
нієї стильової ноти).

Колись Василь Земляк, пишучи про
Павла Загребельного, імперативно наго-
лосив: "Загадковість має витати над кож-
ним справжнім письменником". Мовлячи
про загадковість, він, звичайно ж, мав на
увазі й несподіваність творчого задуму, й
невідомість покладеного в основу роману
чи повісті матеріалу, й вигадливе сюжето-
плетиво, й усі складові мистецтва прози —
від особливостей психологічного портре-
тування й аж до стилістичної яскравості.

Так, Корсак був загадковий, оскільки в
нього за плечима завжди стояла несподіван-
ість його наступного кроку. Як у шахах
непрогнозований хід суперника. Очеви-
дно, в ньому вже йшла якась робота з новим
матеріалом, але про те ніхто — чи майже
ніхто — не знав.

Нині, ретроспективно поновлюючи
його не таку вже довгу в часі, але таку ін-
тенсивну, багату творами, літературну біо-
графію, неодмінно вражаєш колосальною
його здатністю самообілізуватися й "пе-
ретравити", переосмислити й оригінально
інтерпретувати щораз інший матеріал, кот-
рий із оприявленням його у творі стає не
тільки художнім відкриттям. (Не одна лю-
дина зізналася мені, Корсаковому видав-
цеві, що вивчає загадки української історії
за Корсаком). Це типовий факт із життя
постколониальних народів, одлучених і від-
чужених од національної історії.

Дуже важливий момент є і в спогадах,
і в шоденнику великого нашого мецената
Євгена Чикаленка, який писав: "Добре по-
лякам, що вони мали геніального брехуна
Генрика Сенкевича" (Чикаленко живив це
слово не з образливим відтінком, а як си-
нонім фантазера); мовляв, він своїми ро-
манами виховав польську націю, підніс у
ній дух патріотизму. Чикаленко з надією
прислухався до кожного сучасного йому лі-
тературного імені, сподіваючись у ньому
потенційного українського Сенкевича, чий
історичні твори меценат готовий був фі-
нансувати для видання. Оголошував спеці-

Вогонь, а не попіл

Нотатки про Івана Корсака після появи його роману "За серпанком, загадковим серпан- ком" (Видавництво "Ярославів Вал", 2018 р.)

альний конкурс на художні твори історич-
ної тематики, під який давав свої кошти.

Він навіть, було, "поставив" на друго-
рядного белетриста Данила Мордовсько-
го, який не виправдав Чикаленкових спо-
дівань — його нудний і розтягнений роман
"Сагайдачний", "дотягували" чи не цілим
літературним гуртом, але так і не змогли
поліпшити твір — він не став помітним
фактом літератури й не здобув популяр-
ності.

Уявляю таку фантастичну ситуацію:
Корсак і Чикаленко — сучасники. Корсак
— я абсолютно в тому переконаний — мав
би в особі Чикаленка не тільки вдячного
читача й популяризатора; великий меце-
нат і патріот фаворизував би письменника,
бо він глибоко розумів цінність такого духов-
ного продукту, як представлена в образах
національна історія. В розрідженому на
елементарне історичне знання культурно-
му просторі героїчні картини з минулого
народу, величні й сильні постаті, що вті-
люють у собі високі ідеали, — то найголов-
ніші ліки від національного безпам'ятства
й нігілізму, реальні надії на завтрашні пер-
спективи людності нашої землі. Хоч би як
не подобалася сьогодні деяким авторам
впливоважна теорія (мабузь, її однаково
запедальювали й радянські, й наші народ-
ницькі адепти), але цілковито перекрес-
лювати її не можна. В усі нам відомі часи
були книги, на яких виростили й виховува-
лися покоління (скажімо, Плутархові на-
риси про видатних греків і римлян, "Кар-
лайлеві "Герої і героїчне в історії", чимало
з біографічної серії "Життя знаменитих
людей"...). Може, не варто безмежно абсо-
лютувати книжку, сподіваючись на те, що
вона сама, без будь-яких інших чинників
впливу, виховає і сформує людину. Але, во-
на — важлива дійова особа в нашому жит-
ті, яке без неї важко уявити, бо воно стало
б оскраденим на багато важливих моментів.

Ми не раз говорили про це з Іваном
Корсаком. Він не був тим наївним чолові-
ком, який вважав, що своїми творами зов-
сім переінакшить світ. Однак він вважав,
що почасти книга — як міна вповільненої
дії. Носить-носить людина в собі колись
прочитане, може, навіть поволеньки й
призабувати його, а потім у якийсь момент
прочитане вибухне в її душі, вплине на її
дії чи лінію поведінки в тій чи тій ситуації.
Бо ж книжка — це голос людського досві-
ду, до якого ми поінколи апелюємо, навіть
не усвідомлюючи того.

У давньоримського філософа Сенеки є
така сентенція: "Спогади про великих лю-
дей так само корисні, як і їхня присут-
ність". Історико-біографічні романи Кор-
сака — це і спогади про великих людей, і
водночас їхня активна присутність у ху-
дожних образах. Тому це принципово важ-
лива і корисна лектура. Не випадково ж
американський філософ Ральф Валдо
Емерсон кинув такий парадокс: "По суті,

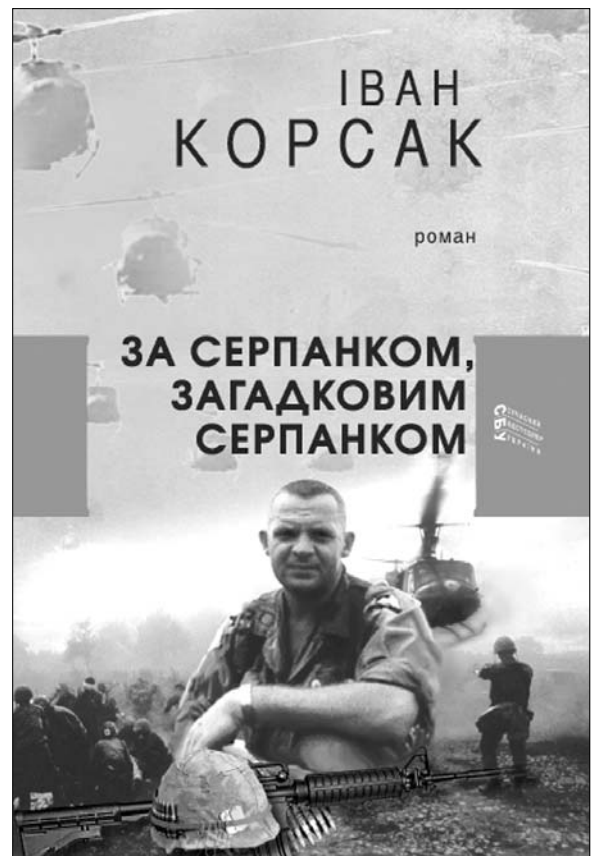
ніякої історії немає, є тільки біо-
графії". Ця думка щораз виразні-
ше відлунується сьогодні, в часи
активної ревізії догматичних
концепцій та анахронічних теорій.
Дедалі частіше ми чуємо про
те, що історії немає, а є історики.
Є наратори, які оповідають нам
про людей і події минулого, ко-
ментують усе те, створюють свої
версії, і ми або віримо в них, або
не віримо.

Розмови з Іваном Феодосій-
вичем на всі ці теми засвідчили,
що він готовий написати в душі
книжки "Дім Дездемони, або
Могутність і кордоні історичної
літератури" Ліона Фейхтвангера.
Написати її на матеріалі із влас-
ного літературного досвіду, своєї
літературної кухні. Написати, чо-
му саме цих, а не інших історич-
них персоналії він обирав на ге-
роїв своїх книжок. Як він ішов по
слідах тих персонажів через простір і час, і
через хуртовину документів і що вирішував із
персонажами в певних ситуаціях робити,
якщо документів про те не вистачало. Чи
міг би він слідом за Юрієм Тиняновим з
викликом повторити: "Там, де закінчуєть-
ся документ, починаю я..."?

На жаль, ми вже не прочитаємо такої
книжки, опертої на власний творчий дос-
від, багатой на самоспостереження і "фір-
мові" секрети саме його способів літера-
турної роботи. Книжки, де про все своє
мовиться саме з перших рук. Нам лишило-
ся все це — і, звичайно, не тільки це —
вчитувати в його романах, котрі вимагають
не лише запам'ятовування сказаного там
(бо ж усе те — юнфікшн), а й розкодово-
вання всього, що лишилося поза текстом і
що добре все те знаючи і належно осмис-
ливши, автор не зміг умістити в творі, бо
воно — "не формат", оскільки роман — не
монографія. Роман — це історія людини в
минулому часі, або минулий час — на е-
крані людської душі.

Як і в усіх попередніх творах Корсака,
новий — на жаль, він виявився останнім
закінченим — його роман веде читача в
Америку часів війни у В'єтнамі, у В'єтнам,
а також у Москву, куди регулярно літають
керівники маріонеткової компартії США
та кур'єри, які опікуються пересиланням
величезних коштів для так званої братньої
компартії (до речі, це окрема оригінально
закроена сюжетна лінія майже детектив-
ного наповнення).

Америка вже була ареною подій його
романів "Борозна в чужому полі" й "Вибух
у пустелі". Але там загальне тло, сказати б,
контекст будення пересічних людей було
зображено засобами літературного мініма-
лізму. Письменника в тих творах цікавили
передовсім ідеї, їхнє соціально-політичне
відлуння в науковому середовищі, а також

вплив на певні сфери життя і світовий ре-
зонанс (передовсім "Вибух у пустелі"),
зрештою, вплив на стосунки сильних світу
цього. Атомні бомби, що впали на Хіросі-
му і Нагасакі, відлунилися в кожному ку-
точку земної кулі, а також ознаменували
старт ескалації озброєнь.

У цьому ж романі набагато густіше ем-
пірики буденного життя, зокрема надзви-
чайно виразно змальовано строкате сере-
довище хіпі — похмуро екзотичний анклав
у тодішній Америці. Незмінно жадібний
на факти й подробиці, Корсак змальовує
не тільки філософію і взагалі субкультуру
цих "дітей-квітів", а й докладно виписує
тих, хто стоїть за кулісами того політично-
го театру, дійові особи котрого (за винят-
ком їхніх верховодів) навіть не підозрю-
ють, що сюжети спектаклів і ролі їм
нав'язано режисерами-ляльководами. І ці
сюжети безпосередньо пов'язані з такими
подіями, як війна у В'єтнамі. Диригент-
ська паличка з Кремля дає сигнал хорів
юних благородних пацифістів влаштуо-
вати демонстрації проти американської
присутності у В'єтнамі. Отже, вони, самі
того не відаючи, підіграють радянському
імперіалізму, борючись за його там пану-
вання.

Цей роман Корсака не менш багато-
плановий і сюжетно розгалужений, аніж
"На розстанях долі". Тут і бойові епізоди з
В'єтнаму, й складні долі українців, які тоді
були в американській армії й опинилися в
тому бойовиську, й стосунки кремлівських
компартійських геронтів, які фінансово
підживлюють своїх сателітів не тільки в
США, а й у багатьох країнах, прагнучи
розширити сферу свого впливу на всю
планету. Тут і завжди революційна сту-
дентська генерація, і наркотичний бізнес
та мистецтво маніпулювання масовою сві-
домістю та громадською думкою. Органі-
чно влітаються в канву твору численні до-
кументальні довідки, що їх збирає голов-
ний герой роману Мирослав, який, не да-
ючись бути політично заангажованим,
прагне повсюдно докопатися до суті й ус-
тановити істину. І це значно посилює еле-
мент інтриги в творі, динамізує його сю-
жет.

Про ту війну написано багато. Є соціо-
логічні звіти й монографічні дослідження.
Є нігари слів публіцистів. Але слід
пам'ятати такий момент.

Свого часу Арістотель наголосив:
"Мистецьке зображення історії більше на-
укове і ближче до дійсності, ніж доклад-
ний історичний звіт. Поезія сягає у саму іс-
тотність справи, в той час як докладний
звіт дає тільки список подробиць".

Список подробиць романіста Корсака
не цікавив. Це було б для художнього тво-
ру надто мало й плоско безвиразно. Його
цікавило передовсім те, "що не вмирає".

"З минулого ми хочемо перебрати во-
гонь, а не попіл", — сказав Жан Жорес.

У всіх своїх творах Корсак шукав — і
знаходив — в історії саме вогонь, а не по-
піл.

Презентація роману "За серпанком..." Івана Корсака

26 квітня о 17:00 Національний музей літератури спільно з видавництвом "Ярославів Вал" запрошують на презентацію останнього роману Івана Корсака "За серпанком, загадковим серпанком". В'єтнамська війна (1959—1975) починалася для сучасних українців до болю знайомо. Неоголошені терористичні дії диверсійних загонів комуністичного Північного В'єтнаму проти демократичного Південного. Російський слід і російський стиль загарбницької гібридної війни, яка мала на меті поширення і ліквідацію демократичного ладу. Радянські агенти впливу антивоєнної кампанії хіпі в Америці. Підкуп "совітами" ключових фігур і інформаторів ФБР.

Традиційним був і "український слід" у цій війні. Певна річ, на боці демократично-го табору. І, певна річ, героїчний. Діти вчорашніх комбатантів ніби продовжили справу батьків, знову воюючи з "червоною чумою". Недарма ж одного з пілотів, майора армії США Мирона Дідурика з Тернопілля, американці за хоробрість прозвали "скаженим козаком"... Він загинув від кулі, шойно його гелікоптер торкнувся землі. Не зрадивши козацької честі й ідеалів свободи. Мовби розуміючи, що герої не вмирають...

До участі запрошені: письменники: Павло МОВЧАН, Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, Валерій ГУЖВА, Сергій КОЗАК, Павло ШИРИЦЯ; науковці: Павло ГРИЦЕНКО, Микола ГРИГОРЧУК, Сидір КІРАЛЬ; спеціальний гість: Віктор КОРСАК.

Інформаційні партнери видання: Українське радіо та газета "Літературна Україна".

Ведучий: Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ.

Адреса: вул. Хмельницького, 11 (метро "Театральна"). Вхід: вільний і бажаний!

Припадаймо до його криниці

1959 року, завдяки підтримці Олеся Гончара як голови Спілки письменників України, була створена Херсонська обласна організація СПУ. Тоді саме завдяки Олесеві Гончару письменники Херсонщини отримували ще й квартири у Херсоні та Миколаєві. Та й приміщення у спілчан Херсонщини було гідним, чого не скажеш про сьогоднішнє. Олесь Гончар сприяв створенню 1988 року й осередку Товариства української мови на Херсонщині, і перших осередків Народного Руху України за перебудову. Певно, що будь-які події національного відродження на Херсонщині до середини 1990-х років відбувалися саме за участі майстра української прози.

Олег ОЛЕКСЮК,

поет, член НСПУ, голова Правління Херсонського ОО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Правління Херсонського ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка спільно з Правлінням Херсонської обласної організації НСПУ та Правлінням Херсонського обласного осередку “Молода Просвіта” через рік після того, як Олесь Терентійович Гончар пішов у засвіти, розпочали роботу з документами та трудовими колективами з метою вшанування імені великого письменника, морального авторитета соборної України, першого лауреата державної літературної премії імені Тараса Шевченка, академіка Олеся Гончара. Саме з їхньої ініціативи та знаного українського письменника Миколи Івановича Братана обласну наукову універсальну бібліотеку імені Максима Горького 1997 року було перейменовано, відтоді вона носить славне ім’я Олеся Гончара, відповідно до Постанови Кабінету міністрів України від 18 лютого 1997 року. Це одна з перших перемог просвітян Херсонщини над радянськими атавізмами. На теренах сміливої Таврії були поширені книги нарисів Миколи Братана про творчість Олеся Гончара “Сила любові” (1993 року та 2002 року видання) та “І краса, і держава” (2007 року видання), які надруковані на базі Херсонської філії Видавничого Центру “Просвіта”. За ініціативою науковців-просвітян Херсонського державного університету 2014 року було встановлено меморіальну дошку пам’яті Олеся Гончара на фасаді головного корпусу ХДУ. 2016 року за ініціативою начальника відділу освіти Каховської міської ради, просвітянина Михайла Гончара рішенням Каховської міськради центральному вулицю Кірова стародавнього південного міста перейменовано на вулицю Олеся Гончара. А в день святкування 100-річного ювілею від дня народження всесвітньо відомого письменника, 3 квітня 2018 року, на вулиці його імені було відкрито меморіальну дошку, на якій зокрема вигравіровано одне з десятків висловів Олеся Терентійовича про славне місто Каховку. На Херсонщині чимало закладів соціальної сфери мали державну підтримку, дякуючи саме народному депутату України Олесеві Терентійовичу Гончару, наприклад, побудовано нові корпуси Херсонського державного педагогічного інституту (нині Херсонського державного університету), відкрито літературний музей імені Бориса Лавренюва, збудовано на березі Дніпра величну книгозбірню, яка нині зветься Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олеся Гончара.

Хочеться також подякувати депутатському корпусу Херсонської міськради та особис-

то Херсонському міському голові Миколаєнку Володимирі Васильовичу за підтримку ініціативи Правління Херсонського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка спільно з Правлінням Херсонської обласної організації Національної спілки письменників України та Правлінням Херсонського обласного осередку Громадської організації “Молода Просвіта” і рішення від 30 березня 2018 року перейменувати в центрі міста Херсона “вулицю Вісаріона Белінського” на “вулицю Олеся Гончара”. Щиро дякую і почесним громадянам Херсона, просвітянам Павлові Параскевичу, Марії Пентелюк та Василеві Гайдамаці, які також своїми підписами підтримали ініціативу громадських організацій. До речі, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Херсонського державного університету, почесний громадянин міста Херсона, просвітянин Павло Кіндратович Параскевич і у свої 97 продовжує активну наукову працю. Цього року завдяки фінансовій підтримці Херсонської обласної ради (голова В. Мангер) та Херсонської обласної державної адміністрації (голова А. Гордєєв) виходить друком його літературознавча праця “Олесь Гончар і Херсонщина”.

Чимало цікавих акцій вшанування великого словотворця Олеся Гончара провели бібліотекарі Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара, до яких долучалися і просвітяни Херсонщини. В планах ще більше нових заходів, вистачило б сил та променистості. Будьмо гідними продовжувачами ідей утвердження рідної мови на рідній українській землі. Згадаймо слова майстра: “У вигляді мови природою дано людині великий дар. Не тільки користатися ним, словом, але й натхненно рости, обіргати його коріння й леляти його цвіт, ось тоді воно й буде запашним та співучим, сповненим музики й чару життєвої правдивості й поетичності”. Самовіддано і життєдайно працював над утвердженням українського слова Олесь Гончар.

Важливим аспектом виставки стало оприлюднення листа творчої молоді Дніпропетровська щодо кампанії цькування роману “Собор” у Дніпропетровській області (1968 рік). Цей лист викликаний погромницькою кампанією, яку розпочала обласна Дніпропетровська й підхопила всеукраїнська компартійна преса проти роману “Собор” як видання, що спрямоване на захист національних духовних цінностей, проти русифікації українців та варварського нищення докляла українського народу. Його, здебільшого навіть не читавши, “обговорювали і одностайно засуджували трудові колективи” — від доярок до академіків. Автор листа — поет Іван Сокульський. Зауваження до листа зробили Володимир Заремба та Михайло Скорик. Адресували це звернення Голові Ради Міністрів УРСР Володимирові Щербицькому, кандидатові в члени Політбюро ЦК КПУ О. Ватченку (перший секретар обкому, виведений у романі як негативний персонаж — “висуванець” Володька Лобода) та секретареві Спілки письменників Дмитру Павличку. Молоді патріоти у листі повідомляли приклади нищення пам’яток української культури й українофобства, факти, що за підтримку роману “Собор” звинувачували в “українському буржуазному націоналізмі” та звільнили з роботи чимало людей. Івана Сокульського окупаційний комуністичний режим заарештував за підготовку листа та за інші справи 27.01.1970 року й покарав у Дніпропетровському облсуді за ст. 62 ч. 1 КК УРСР (“антирадянська агітація і пропаганда”) на чотири з половиною роки таборів.

У цій же справі за розмноження та розповсюдження “Листа” засудили на два з половиною роки (ст. 178-1) Микола Кульчинський. Тож законно, що його організатори запросили поділитися спогадами та висловити свої думки. Микола Кульчинський, який у юності мешкав у м. Новомосковськ Дніпропетровської області, розповів, що роман “Собор” розпочався із намірів комуністичної влади знищити тамтешній козацький собор, унікальну пам’ятку барокового

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА, співзасновниця, директор Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, відмінник освіти України, член НТШ, НСКУ, НСЖУ, с. Велеснів Монастирського р-ну, Тернопілля

Від 1 квітня у першій кімнаті оселі вченого Володимира Гнатюка розгорнуто велику ювілейну книжково-документально-світлинну виставку “Олесь Гончар”, на якій експонуються оригінальні експонати — листи, поштівки, світлини, окремі видання творів, які отримано за двадцять років з Києва від Олеся Терентійовича. Великою гордістю є перше видання роману “Собор” (1968) та семитомник “Творів” письменни-

Архів Полтавщини відкрив документальну виставку

“Тільки коли працюю — живу” — таку назву має тематична архівна виставка з нагоди 100-річчя з дня народження Олеся Гончара. На церемонію відкриття завітали активісти “Просвіти”, науковці, краєзнавці, студенти Полтавського університету економіки і торгівлі. Експозицію можна переглянути протягом квітня за адресою: вул. Зигіна, буд 1А, у приміщенні Державного архіву Полтавської області. Саме ця установа й організувала захід.

зодчества. Робітники місцевого заводу нібито написали листа з проханням “прибрати” острівцеві релігійності. Насправді ж люди виступили на захист собору і звернулися зокрема й до Олеся Гончара. Голова обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просві-

лення незалежності”, — вважає Микола Кульчинський.

Про становлення світогляду Олеся Гончара розповів заступник директора Державного архіву Полтавської області, голова Полтавського міського товариства “Просвіта” Тарас Пустовіт. Він також розповів про всі розділи виставки. У першому оприлюднено основні етапи життя Гончара, його зв’язки з Полтавщиною. Зокрема містяться копія актового запису з метричної книги Покровської церкви с. Кам’янка про народження Біличенка (Гончара) Олександра Терентійовича з метричної книги Покровської церкви с. Кам’янка Кам’янської волості Новомосковського повіту Катеринославської губернії, світлини батьків письменника — Тетяни Гаври-

ливної, Терентія Сидоровича та бабусі Приськи, фото Олеся — студента харківського університету (1938). У центральній частині другого розділу представлено документи, які розповідають про перебування на Полтавщині, адже упродовж кількох десятиліть письменник зберігав творчі та дружні стосунки з багатьма крайанами. Це і літературознавець Петро Ротач, це і актив обласної спілки письменників, це і гуморист Олександр Ковинька. Також подано лист-ініціативу Олеся Гончара до тодішньої обласної влади відродити с. Сухе Кобеляцького району, світлини музею-садиби письменника у цьому селі. У третьому розділі експозиції архівісти розмістили матеріали про найвидатніший літературний шедевр письменника роман “Собор”: обкладинку першого видання 1968 року.

Прес-центр Полтавського обласного товариства “Просвіта”

Щирий друг оселі академіка Володимира Гнатюка та велеснян

ка-ювіляра, на титульному листку першого тому такий напис: “Для Велеснівського музею Володимира Гнатюка з пошаною та весняним вітанням! Олесь Гончар. 23 березня 1993”, а починаючи з другого тому і закінчуючи сьомим томом, підпис: “Олесь Гончар”.

Доповнюють виставку світлини з урочистого вручення першої золотого медалі Михайла Грушевського Олесеві Гончару 29 серпня 1991 року у Львові, серед яких — групова, на якій у першому ряду неподалік Олеся Гончара стоїть Остап Черемшинський. Особливу увагу привертають до себе світли-

ни, на якій з Олесем Гончарем колишні керівники району Ярослав Сорока і Михайло Павлишин (у 90-х роках ХХ століття на околиці Монастирськві), графічний портрет Олеся Гончара графіка, заслуженого художника України Івана Крислача, есклібриси його роботи, есклібриси львівських художників Маргарити Старовойт і народного художника України, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Василя Лопати, присвячені письменникові-ювіляру.

За матеріалами виставки проводимо тематичні екскурсії “Олесь Гончар і наш край”.

Ірина СІКОРСЬКА,
кандидат мистецтвознавства

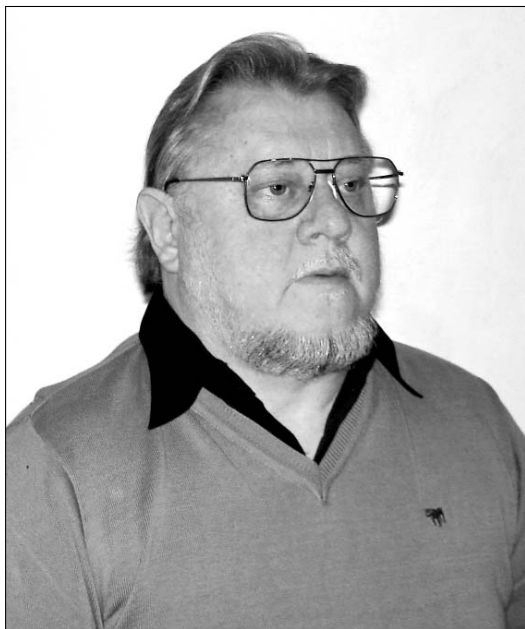
Упродовж останніх років ім'я Олександра Яковчука не сходить з уст музичної громадськості та меломанів. 2009 року він повернувся з Канади, де довгий час працював, і відтоді щороку “вибухає” новими непересічними творами, що викликають жваве обговорення в музикознавчих колах. Вражає його плідна працездатність і жанрове розмаїття творчого доробку, де масштабні симфонії та ораторії сусідять з хоровими мініатюрами та інструктивними п'єсами. Видається, що композитор свідомо випробовує себе в різних жанрах, проповідуючи “новий універсалізм”. Енциклопедично освічений, він знає сім іноземних мов, серед яких англійська, німецька, польська, сербська та інші. У його творчому доробку — опера “Незабутнє” (1976) за мотивами повісті О. Довженка, опера-феєрія “Сім слів Малахія” (1989) за М. Кулішем, балет “Пригоди у Смарагдовому місті” (1988) за О. Волковим, Симфонія №1 “Біоритми Чорнобілля” (1986), Симфонія №2 (1987), Симфонія №3 “Відгомін дитинства” (1987), для меццо-сопрано, мішаного хору і симфонічного оркестру на вірші Ю. Сердюка, Симфонія-реквієм №4 “Тридцять третій” (1990), для солістів, мішаного хору і симфонічного оркестру на вірші В. Юхимовича, Симфонія №5 “Ностальгія” (2007), Симфонія-концерт №6 “Пам'яті С. Барбера” (2013), для фортепіано та симфонічного оркестру, Симфонія №7 “Майдан” (2015), Симфонія №8 “Нескорені” (2016); 3 симфонічні поеми, 10 концертів для різних інструментів соло з симфонічним оркестром (1986—2018); 2 ораторії: “Скіфська пектораль” (1988) на вірші Б. Мозолевського та “Страсті Христові” (2014) на вірші Б. Олійника для солістів, хору і симфонічного оркестру; 33 кантати для різних виконавських складів, “Літургія Святого Іоанна Златоустого”, 3 духовні концерти та 10 псалмів для солістів і мішаного хору а саррелла; широка палітра різножанрових камерних інструментальних та вокальних творів, 345 хорових обробок українських народних пісень, музика до театральних вистав і кінофільмів тощо.

Олександр Яковчук — заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки композиторів України, Ліги композиторів Канади та Канадського музичного Центру, лауреат премій імені М. Островського, А. Веделя та І. Огієнка, лауреат трьох міжнародних і п'яти всеукраїнських композиторських конкурсів. Неодноразово номінувався на найвищу державну нагороду — Шевченківську премію. Президент фестивалю-конкурсу “Український міжнародний музичний феєрверк” та канадського “Etobicoke Music Festival”. Нині працює на посаді доцента кафедри композиції Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.

Напередодні 2018 року в Інституті мистецтвознавства імені М. Т. Рильського НАН України було успішно захищено кандидатську дисертацію “Камерно-інструментальні ансамблі О. Яковчука: жанрово-стильовий аспект”.

«Любов крізь віки»

Під такою поетичною назвою в Колонному залі імені Миколи Лисенка Національної філармонії України за підтримки Посольства Канади відбувся авторський концерт знаного українського композитора Олександра ЯКОВЧУКА.

жні, змістовні. А завдяки його авторській фантазії та гармонійному злиттю слова й музики композиції набувають нових сенсів.

Так, делікатний цикл “Сливи цвіт” на вірші Мацуо Басьо в перекладі Миколи Лукаша представила слухачам солістка Національної філармонії України, заслужена артистка України Єлизавета Ліпінюк (сопрано). Десять старовинних танок, об'єднаних у цикл, — це драматична оповідь, з якої ми опосередковано здогадуємося про різні етапи стосунків молодої жінки з її коханим — від бажання зустрічі, туги від розлуки — до розпачу розриву. Та, попри біль і розчарування, вона все ж радіє весні й сподівається на нові почуття. Звісно, тут музика йде за текстом, домальовуючи його, скупими барвами то передає пташину метушню, то створює зримі образи осіннього вітру чи похмурої темної ночі (кульмінація циклу). При тому кожна зі строф — неначе вишукана японська гравюра, де з любов'ю виписані найдрібніші деталі, і жодна нота не залишається поза увагою.

У вокальному циклі “Весняні епіграфи” на вірші Івана Франка Олександр Яковчук постав адептом так званої “нової простоти”, яка приходить до композитора зі зрілістю й мудрістю. Його музична мова “дихає” ширістю й ліризмом, викликаючи в пам'яті лисенківські образи. Композитор свідомо обрав такий стильовий орієнтир, розпочинаючи кожен з 5-ти частин твору галицькою веснянкою, записаною М. Лисенком з голосу самого Каменяра. Саме ці своєрідні фольклорні епіграфи й визначають подальший інтонаційний розвиток кожної з частин циклу. До честі Сергія Бортника (тенор), який воло-

діє бездоганною дикцією, кожне віршоване слово долинуло до слухача, кожна проспівана фраза була виразною і вмотивованою.

Беззаперечною кульмінацією першого відділу концерту став вокальний цикл “Уривки з мого Кобзаря” на вірші Ірини Губаренко. В них поетеса, що так рано відійшла у засвіти, Касандрою передбачила трагічні події в Харкові навесні 2014 року. Суголосно віршам, сповненим невимовного трагізму самотності, болю втрат, повної зневіри та палкої любові до рідного міста, композитор створив шість частин-картин, де безнадійний експресіонізм сусідить із пронизливою інтимною лірикою, де все-таки перемагає Життя. Виконавці: Ольга Табуліна (меццо-сопрано) та Надія Яковчук (фортепіано). Прем'єра циклу в цьому ж виконанні відбулася в грудні 2017 року в рідному для родини Черкашних-Губаренків Харкові і вразила слухачів місцеві філармонії.

Камерні кантати, що прозвучали в другому відділі, були написані в попередні роки і вже пройшли апробацію слухачем. Тим цікавіше було сприймати їх у контексті ідеї всеперемагаючої Любові. Виконати їх допомогли інструменталісти Анна Сметаніна (флейта), Катерина Козачишина (скрипка), Ольга Заяць (віолончель) з незмінною Надією Яковчук за фортепіано. Особливо слід відзначити гру О. Заяць, яка блискуче впоралася з вельми непростими партією, а її віолончель звучала, немов голос самого автора, передаючи найтонші нюанси душевних переживань.

Кантата “Вас так ніхто не любить” на вірші незабутнього майстра любовної лірики Миколи Вінграновського для тенора і фортепіанного квартету (соліст — Сергій Бортник) повернув нас у річище юнацького романтизму, де панує яскрава лірична інтонація, де вокальна партія хоча й вибаглива, але дуже наспівна. Композитор свідомо вирішив ском-

понувати цей твір у стилі необароко. Тому мелодичні звороти, гармонія та поліфонія твору були заздалегідь заданими, наперед прогнозованими, їх диктував обраний автором необароковий стиль. Кантата мала шалений успіх у слухача, очевидно, саме тому, що цей стиль композиторського письма якнайповніше відповідав поетичним образам поезії М. Вінграновського. А поза тим, “Люди люблять прогнозовану музику”, часто казав геніальний американський композитор С. Барбер.

Кантата “На перехресті серця” на вірші Петра Перемийноса (який був присутній у залі) для мецо-сопрано (Ольга Табуліна), скрипки, віолончелі та фортепіано в чотирьох частинах, живе уже кілька років самостійним концертним життям. З великим успіхом її неодноразово виконували на концертах у різних містах України. В кантаті опоетизовуються знакові для кожного українця поняття й цінності: любов до матері (“Матусю, десь ти за ілюю...”), любов до Землі й осмислення її місця у Всесвіті (“Іду в задумі по Землі”), любов до рідної природи та усвідомлення швидкоплинності життя з такими знаковими алюзіями-символами (“Облітає цвіт вишневий”... “над прожитими літами”), любов до пісні як символу вічності (“І на дзвінкій Чумацькій шлях земною піснею повина”). Вокальна партія сповнена ліризму, наснажена узагальненими народнопісними інтонаціями. Інструментальні ж партії, не вдаючись до прямої ілюстративності, змальовують озвучені солістом поетичні образи.

Не можна оминати увагою вдало поліграфічно виданий буклет з короткими анотаціями й віршами, що значно полегшило сприйняття нелегких для пересічного вуха текстів.

Таким чином, програма концерту “Любов крізь віки”, складена зі “свіжих” камерно-вокальних творів О. Яковчука, презентувала слухачеві його багатобарвне творче обдаровання, реалізоване в різнохарактерних, але споріднених темою вічної Любові, й укроті засвідчила високий професіоналізм і композиторську майстерність. А вдячна аудиторія словами представників Посольства Канади в Україні побажала авторові натхнення й нових творчих звершень.

Претенденти на Осьмаччину премію 2018 року

Валентина КОВАЛЕНКО,
голова конкурсної комісії

Завершилося висунення претендентів на Всеукраїнську літературну премію ім. Тодоса Осьмачки, встановлену Черкаською обласною організацією НСПУ, Смілянською районною радою, Смілянською районною державною адміністрацією, Смілянським міськрайонним благодійним фондом “Тодось Осьмачка” та об’єднаною територіальною громадою “Ротмистрівська сільська рада”. Премію присуджують за високохудожні твори (поетичні збірки, ліро-епічні, драматичні

та прозові твори), в яких на архетипному рівні зображується український національний характер, осмислюється історична доля України та її народу, втілюється ідея національно-державної незалежності.

Конкурсна комісія допустила до участі в конкурсі таких претендентів:

Гургулю Ігоря, поета (м. Львів), за книгу поезій “Торба”.

Висунуто правлінням Львівської обласної організації НСПУ.

Клічка Василя, поета (м. Київ), за збірку поезій “Копана гора”.

Висунуто Національним музеєм літератури України.

Неміцького Анатолія, поета (м. Хмельницький), за повість-поему “А за річкою — Руда”.

Висунуто Хмельницьким обласним літературним музеєм.

Слюсаревського Миколу, поета (м. Київ), за книгу поезій “Під дахом милосердя”.

Висунуто видавництвом “Ярослав Вал”.

З 1 до 25 квітня проводиться громадське обговорення творів, поданих на конкурс. Визначення лауреата — до 5 травня. Вручення премії — 19 травня в с. Куцівка Смілянського району Черкаської області. Лауреатові вручають диплом і грошову винагороду.

«Брунька юна визирає...»

Зоя КУЧЕРЯВА,
заслужений діяч мистецтв України

Лірична книжка Миколи Славинського “Магічний кристал” (“Український письменник”, 2017) інтелігентна, мудра, розрахована на високий інтелектуальний рівень читача. Якщо поезія — це насамперед почуття, емоції, душевний переживання, романтика, експресія, то в мініатюрах знаного автора найперше — мисль, мудрість, життєвий досвід, які наснажують добром, примножують милосердя, оберігають від спокус щоденної суєти.

Роздуми й міркування лірика точні, логічні, несподівано відверті, витончено прості. Ось лише деякі з них: “Що не вимовиш, не скажеш — // оте й твоє”, “Якщо поет принижує поета — // ганьба всесвітня для обох”, “Гріх перший прийде сам. //Його не треба кликати й просити”...

Думається, шанувальник поезії може стомлюватися, — але не від прочитаного, а від розмірковування над прочитаним, адже маємо багато містких суджень, вивірених поетичних формул, образних узагальнень у довгій низці одновіршів, двовіршів, тривіршів, чотиривіршів — і так аж до восьмивіршів, які, з’ясується, “найдовші” в збірці. Знайомство з мініатюрами стає естетичною насолодою від відкриття несподіваного, незнаного, часто-густо парадоксального, казкового чи й неймовірного, приносить радість від усвідомлення власного духовного збагачення.

Книжка “Магічний кристал” не весела й не сумна: якщо одна філософська максима навіває тужливі роздуми, то другий сконденсований вислів самоіронією чи усміхом відсторонює смуток, а тре-

тій — приносить краплину світла, оптимізму. Тим-то загалом збірка життєдайна, життєствердна.

Мініатюри Миколи Славинського об’ємністю та предметністю створюють такі зримі сюжетні, що художник може їх малювати: “Самотню дівчину в степу // щасливий вітер обіймає”. Це не картинка, як на фотографії, а цілий світ почуттів: драма життя, долі, душевна мука, сховані в образній сув’язі й відтінені несподіваним уточненням: вітер щасливий, бо він, оживлений, обіймає, мов парубок, самотню красуню.

В образотворчому мистецтві можна шукати (і знаходити!) ключову художню деталь, кольори, гру світла, настрої, щоб висловити на полотні те, що ословив поет двома рядками: “Моя русалко! Вийди з тихої води // до того, хто тебе полюбить”. Такі яскраві зорові образи — рідна стихія автора. Він бачить те, що іншим не дано завважити: “Червневий вечір усміх парубоцький // у чорні вуса заховав”, “Туман ще спить — личка вже полює, // жовтезний хвіст голодний, як жебрак”, “Світання личко підставляє // весняним голубим вітрам”... Ні, таки недаремно перший розділ названо саме так: “Уяви лег”! Стосується це всієї збірки, де маємо щедрі розсипи дивовижного, дитинного, казкового: “У сірій сорочці туману // так тепло зайцям і вовкам”, “Із-за хвостика сороки // брунька юна визирає”...

Книжку “Магічний кристал” цікаво просто читати. А ще доцільно використовувати в освітніх закладах на заняттях з розвитку образного мислення, уяви, бачення навколишнього світу. Були б доречними й вільні твори на теми мініатюр Миколи Славинського.

Щоб глибше пізнати «Незабутню мелодію» Ольги Рошкевич та Івана Франка

Богдан ЗАЛІЗНЯК,

керівник прес-центру наукової журналістики Західного наукового центру НАНУ і МОНУ, член НСПУ і НСЖУ, м. Львів

У Львівському національному літературно-меморіальному музеї Івана Франка презентували книжку Тетяни Костенко “Ольга Рошкевич та Іван Франко”, що побачила світ у видавництві ПА-ІС (директор — Ігор Паславський). Чому Тетяна Костенко підготувала її саме 2017 року? Та тому, що українці саме того року відзначили 160-річчя від дня народження Ольги Рошкевич. Книжка про діяльність перекладачки і фольклористки Ольги Рошкевич-Озаркевич, її стосунки з Іваном Франком на основі листування.

Читач знайде в тексті маловідомі факти з життя Ольги та родини Рошкевичів, її чоловіка — Володимира Озаркевича, а також соратників Івана Франка — Михайла й Анни Павликів.

Віола Чернієнко, завідувач експозиційного фонду, щиро вітаючи присутніх, зокрема студентів Львівського коледжу транспортної інфраструктури, зазначила, що “книжка дуже цікава і жива”. В цьому переконався і я, автор матеріалу, оскільки з книжкою вдалось ознайомитись.

Тетяна Костенко, журналістка, письменниця, цікаво розповіла про Лолин, де Ольга відповіла Франкові взаємністю, і про Миклашів, де донині зберігся бу-

Ольга Рошкевич

Іван Франко

динок Ольги Рошкевич-Озаркевич, і про Сілець, де 20 років прожила Ольга Рошкевич (недалеко від І. Франка), і про те, що новела Івана Франка “На дні” — розповідь про його життя і про те, що одруження Ольги було трагедією для Франка.

Словом, цю книжку треба читати, щоб глибше пізнати “Мелодію щастя”, “Мелодію розлуки”, “Трагічні акорди”, “Незабутню мелодію”, “Сумну мелодію” — і “Прелюдію”, і “Фінальний акорд” (це назва розділів книжки) життєвого шляху Ольги та Івана.

У Кам’янському презентували книжку «Залізна відданість народу»

Євген БЕЗУС

У Кам’янському книжковий фонд Центральної міської бібліотеки імені Т. Г. Шевченка поповнився новою книжкою Олександра Григоренка “Залізна відданість народу”. Днями у бібліотеці відбулася зустріч з упорядником книги Євгеном Безусом із міста Верхньодніпровська та побратимом Олександром Григоренком, поетом Олексою Різниковим із Одеси.

Григоренко Олександр Явтухович — поет-шістдесятник (народився 22 лютого 1938 року в селі Бородаївка Верхньодніпровського району Дніпропетровської області. Загинув 19 серпня 1962 року, похований у селі Бородаївка).

Патріотично обарвлені вірші Олександра Григоренка потрапили до КДБ. Карався за антирадянську агітацію й пропаганду в таборі суворого режиму “Дубравлаг” (Мордовія).

Приятелював із Миколою Кучером з Кам’янського (Дніпродзержинськ) та поетом Олексою Різниковим.

Олекса Різників і Микола Кучер зберегли світлу пам’ять про талановитого юнака, його вірші, зокрема “Бажаний наречений”, написаний 1961 року:

Ти мене полюбиш не за пісню,
Ти мене полюбиш не за вроду —
Ти мене полюбиш за залізну
Відданість українському народу.

Богдан ЗАВІДНЯК,
кандидат філософських наук, доктор філософії (Ph.D.), доцент кафедри філософії Українського католицького університету у Львові

На рівні книжкового феномена можна розглядати сьогодні підсумкові літературознавчі дослідження відомого письменника Ігоря Павлюка, зібрані в трьох томах. Врешті його міркування Дедалові скульптури набули зв’язаного вигляду і по-новому звучать на три голоси. Про що вони?

Немає сенсу переповідати розлогий зміст цього видання, що вміщує загалом близько двох тисяч двохсот сторінок інтелектуальних текстів. Як і навіно було б думати, що тридцятирічний, покладена в основу тритомного тернопільського видання “Астон” 2017 року, пропонуватиме тезово-антитезово діалектичний мислительний синтез. Це радше різнопланові тексти, зібрані автором у тритомне видання: монографії, статті, рецензії, есеї, інтерв’ю, передмови, резюме, спомини, публіцистика тощо, які завдячують своїй появі бібліотечній серії відомого журналу “Золота пектораль” та Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ. Однак у межах цієї комплексної праці чітко розпізнаються три авторські голоси, проглядаються три профілі Павлюка — людини живої, людини-громадянина, людини-поета. Як і, звісно, простежується чітка хронологія поставання наукового образу доктора Ігоря Павлюка від 1994 року до сьогодні.

Людина-жива — це та, що не

«Інтимне дихання епохи» Ігоря Павлюка

“Інтимне дихання епохи”. т. 1. Статті, рецензії, інтерв’ю (1994—2010). Тернопіль “Астон” 2016. — 752 с.

“Інтимне дихання епохи”. т. 2. Статті, рецензії, інтерв’ю (2010—2015). Тернопіль “Астон” 2017. — 704 с.

“Інтимне дихання епохи”. т. 3. Монографічні дослідження, статті, рецензії, інтерв’ю (1997—2017). Тернопіль “Астон” 2017. — 720 с.

боїться оголити душу перед читачем, розповідаючи про себе об’єктивні речі. І мужньо є позиція автора — з пісні слова не викинеш — залишивши ранні публікації в першому вигляді.

Людина-громадянин — уболіває за суспільні інтереси, але теж без надмірного пафосу. Автор цілком усвідомлює, в якому часі живе, не потребує нафталінового гриму. Він прагматик, що надивився на владолубів, грантоїдів, нездар, а тому не плаєкає ілюзій щодо громадянського служіння, несучи його смиренно як доктор наук і професор, лауреат Шевченківської премії.

Людина-поет — відстоює ідеали високого слова біля вогнища поезії. Тут Павлюк не лише мандрівна душа, дитя українського степу і сопілки, циганського багаття й музики зірок. Він — естет, прогностик і віщун щодо поетичних імен. Не одному поетові дісталася від нього пугівка в літературне плавання. Однак чомусь саме його вірші щемливо декламують уславлені українські акто-

ри, як, наприклад, Богдан Ступка.

Натомість перший авторський голос трикнижки Ігоря Павлюка — про літературу і літпроцес останніх років, де зустрічаємо зважені оцінки книжкам письменників різної якості: тих, котрі ще недавно йшли поруч із нами (як Ігор Йосипович Нижник), і тих, які обіцяють заявити про себе в майбутньому. Мова про тонку діагностику легких душевних недуг поміж побратимами “во літературі” з побажаннями дотримання здорових життєвих правил молодій порослі, бо немає, за словами автора, сумнішого видовища, як “старі клоуни” (т. 2, с. 33).

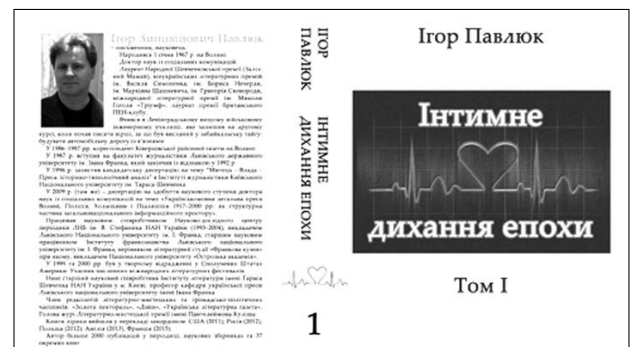
Про амбіції і нереалізовані можливості літературного арсеналу, — і тут другий голос звучить зрілим тембром автора, — він позначений нотками зневіри і позитивістичної тверезості до українських реалій. Приводом зняти рожеві окуляри став емпіричний досвід автора, що як мандрівник по світу надихався чужинського повітря в розмовах із

побратимами-емігрантами про сумну долю поневіряння за межами рідної землі.

Про літературу як релігію свідчить третій — ранимий голос автора (т. 2, с. 42). Тут Ігор Павлюк виступає прочанином до літературних святинь у часі й просторі, творить кришталево чистий і пам’ятний образ української літератури.

Подорожуючи сторінками Павлюкового видання-триптиха, мимоволі відкриваєш для себе прихований пласт маловідомого культурного простору сьогодення. Книги автора стають культурологічною енциклопедією-путівником до письменницьких бувальщин тих, що ведуть бесіди за зачиненими дверима. Створюється враження полілогу. Але таким і має бути видання творчого спадку автора, за плечима якого вже піввіку.

Вірю, що ці три товсті томи стануть у пригоді майбутнім дослідникам біографії Павлюка, позаяк створюють гарне враження життєпису особи автора в просторі й часі та його творчого зросту.

У Києві відбувся благодійний концерт пам'яті незабутньої Квітки

7 квітня, напередодні Великодня, у Національному академічному театрі опери та балету України імені Тараса Шевченка відбувся незвичайний концерт. Цього вечора у Національній опері згадували унікальну співачку — Квітку Цісік. Українська Американська Координаційна Рада, ГО "Незабутня Квітка" (м. Львів) та продюсер Алекс Гутмакер (США) за підтримки Міністерства культури України представили ювілейний концерт українсько-американського благодійного проекту "Незабутня Квітка" до дня народження американської співачки з українським серцем Квітки Цісік (1953—1998).

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

65-річчя знаменитої американської виконавиці українських пісень Квітки Цісік відзначили великою музично-драматичною програмою. Ювілейний благодійний концерт пам'яті легендарної співачки відбувся за участю Алекса Гутмакера (США), Володимира Горянського та Римми Зюбіної, відомого скрипаля і композитора Кирила Стеценка, котрий особисто знав Квітку, талановитих співачок: Брії Блессінг та Людмили Фесенко зі США, Кіри Мазур, яскравого Neoballet Ольги Семьошкіної, гуртів "Антигіла" та "Каблуками по брукувці". Також глядачі вперше побачили й дуже гарно сприйняли уривок з прем'єрної вистави "Квітка" Вінницького театру ім. М. К. Садівського та "Я — КВІТКА" за участю Вікторії Васалатій. Важливою складовою концерту стало використання оригінальних голосових фонограм легендарної Квітки Цісік та унікальне архівне відео з нею. Ведучим благодійного творчого заходу був актор Олексій Богданович, а режисером дійства — Володимир Борисюк. Артистів та всіх учасників благодійного заходу привітав, вшановуючи пам'ять неперевершеної співачки, міністр культури України Євген Нищук. Напередодні в Києві відбулась ще одна приємна імпреза, присвячена легендарній співачці, в якій як режисер брав участь Кири-

ло Стеценко. Це була перша імпреза, присвячена дітям, — "Квітині колоскові". А вже останнім бажанням Квітки було записати колоскові для свого сина, але не судилося. Тож Стеценко запросив американських та українських артистів заспівати колоскові: американські й українські.

Квітка Цісік народилася в Америці, у родині українських емігрантів. Батько був талановитим скрипалем, що й вплинуло на творчу долю Квітки та її сестри. Співала блюз та українські народні пісні. Вона була на батьківщині своїх батьків — Україні лише раз, 1993-го. Мріяла проїхатись країною з концертним туром, але не встигла. Через п'ять років американська співачка українського походження Кейсі Цісік відійшла у засвіти, не доживши до свого

Артисти-учасники благодійного концерту з Алексом Гутмакером

45-річчя п'ять днів. Її добре знала Америка, американці навіть підраховували, що голос Квітки Цісік лунав мільйони разів у різних радіоэфірах, з екранів кінотеатрів та на телебаченні. Згодом вона прийшла і до нас — унікальним колоратурним сопрано зазвучали у її виконанні "Чорнобривці", "Два кольори", "Я піду в далекі гори", "Вальс"... Якось космічна скорбота і туга, які властиві українському народу, розлиті в її піснях. Ко-

ли вслухаєшся в її срібний, чистий та прозорий голос, де лише легкий акцент видає закордонну співачку, — щоразу відкриваєш її по-новому, а її пісня надихає. У ній усе — ліричність та емоційність, глибина і проникливість, життєва мудрість, якась первісна гармонія і спокій. Тут немає пафосу і позірної риторичності. Її голос звучить плавно, без напруги і надмірності, але в ньому повно життєвої сили і голосу душі. А коли слухаєш її пісні, то завжди наповнюєшся почуттям любові й... туги, немов наслідуючи символічних слів Павличкової й Білашевої пісні "Два кольори", де любов і журба завжди поряд. Навіть весела пісня у співачки звучить мінорно. У цих піснях — уся Квітка Цісік: емоційна, сильна, вольова.

Українсько-американський благодійний проект "Незабутня Квітка", присвячений Квітці Цісік, започаткований продюсером українського походження Алексом Гутмакером у США в 2007 р. та реалізується за сприяння Української Американської Координаційної Ради. Оскільки усі жінки сім'ї Цісіків помер-

ли від страшною хвороби — раку грудей (в 1994 р. — мати Іванна, у 1998 р. — Квітка Цісік, у 2003 р. — сестра, піаністка Марія), — усі концерти проекту соціально-благодійні. Тож кожний концерт проекту "Незабутня Квітка" є не тільки культурно-мистецьким, а й благодійним заходом. Частину коштів від продажу квитків на заходи перераховують в онкоцентри — для профілактики та лікування раку молочної залози серед жінок України. Основною місією проекту під час цього річного благодійного концерту стала передача 100 000 грн для придбання пересувного маммографа "КВІТКА" для профілактики і лікування раку молочної залози серед жінок Київської, Хмельницької і Житомирської областей. Подібний діагностичний апарат придбали торік для Вінницької області. За його допомогою обстежили три з половиною тисячі жінок у сільській місцевості та виявили 250 патологій і 13 випадків онкозахворювань...

"КВІТКА" продовжує своє життя, рятуючи жінок України!

Алекс Гутмакер (США) передає сертифікат на 100 000 грн для придбання пересувного маммографа "КВІТКА"

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Презентація книжки Михайла Слабошпицького "Українець, який відмовився бути бідним"

19 квітня о 17:00 Національний музей літератури спільно з видавництвом "Ярослав Вал" запрошують на презентацію сьомого видання книжки Михайла Слабошпицького "Українець, який відмовився бути бідним (Петро Яцик)". Але не відмовився бути українцем. А ще — не відмовився любити Україну "до глибини своєї кишені". Доказ тому його проекти — Міжнародний конкурс з української мови ім. П. Яцика та Ліга українських меценатів. Приїхавши до Канади по Другій світовій війні з сімома доларами в кишені, згодом створивши підприємства, знані в діловому світі Північної Америки, а головне — чесно заробивши свій капітал, цей чоловік став для багатьох прикладом життєвого успіху, патріотизму і доброчинства. До участі запрошені: Дмитро ПАВЛИЧКО, Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ, Павло МОВЧАН, Любов ГОЛОТА, Павло ГРИЦЕНКО, Михайло СОРОКА, Галина СОРОКА, Павло ЩИРИЦЯ.

Ведучий: **Юрій ЩЕРБАК**.

Адреса: вул. Хмельницького, 11 (метро "Театральна"). Вхід: вільний і бажаний!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ "Інтерекспресдрук",
вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у квітні — 13 200

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Просвіти"
обов'язкове.
Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

